

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM TARİHİNDE V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI ve UYGULAMALARI(5 - 14 ŞUBAT 1953)

Sait DİNÇ*

A. V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASININ TOPLANMASI

Beşinci Milli Eğitim Şûrası Türkiye'nin yeni bir döneme girdiği, siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan yeni modellere açıldığı Demokrat Parti döneminin ilk şûrasıdır. Çok partili yaşamla tanışan Türkiye, Demokrat Partinin 14 Mayıs 1950'deki seçimleri ezici bir çoğunlukla kazanmasıyla 27 yıldan beri ilk kez C.H.P.'nin iktidarından ayrı bir döneme girmiştir. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle eğitim ve öğretimde de yeni bir dönem başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı da seçmenlerin istek ve beklentilerine uygun olarak eğitim politikasını belirleyen Demokrat Partinin uygulamaları doğrultusunda faaliyet göstermiştir. Demokrat Partinin siyasi iktidarında geçmiş dönemlerde hesaplaşma mantığı ön plana çıkarılınca buna paralel olarak C.H.P. dönemindeki eğitim atılımları durmaya başlamış, sayısal olarak gelişmeler olmasına rağmen nitelikli ve ilkeli eğitim anlayışından vazgeçilmiştir. İlkeli eğitim yerini seçmenlerin isteklerine yönelik popülist eğitime bırakarak daha çok okul açmak şeklinde plansız ve altyapısız öğretim kurumlarının çoğalmasına yol açmıştır. Aynı zamanda Amerikan Ekolü bir eğitim altyapısız ve yetersiz personelle uygulanmaya başlanmıştır.¹ Cumhuriyet döneminin atılımları olan Köy Enstitüleri ve Halk Evleri kapatılmış ve bunda da ideolojik tepkilerle geçmişle hesaplaşma mantığı ön plana çıkarılmıştır. Eski dönemin önemli eğitimcileri görevden alınmıştır. Dönemin en güçlü eğitimcilerinden ve Milli

* Sait DİNÇ, Çukurova Ün. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü Okutmanı

¹ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 111 - 112; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1980'e)*, Ankara 1983

Eğitim Bakanlığı yapan Tevfik İleri (11.08.1950 – 06.05.1953) ABD’den eğitimciler çağırarak eğitim konularında planlama yapmak üzere raporlar hazırlatmıştır.²

Demokrat Parti Döneminde(1950 – 1960) eğitim alanında önemli olan diğer bir gelişmede dini eğitimle ilgili taleplerin artmasına paralel olarak din derslerinin ilk ve ortaöğretim okullarında saatlerinin artırılması ve müfredat programlarının düzenlenmesi, İmam Hatip Liselerinin açılması, din derslerinin öğretilmesi amacıyla din dersi öğretmenleri yetiştirmek için Yüksek İslam Enstitüsü kurulması olmuştur.³ Bu uygulamalar Demokrat Partinin ekonomi alanında büyük başarılar kazanmasına rağmen Kemalizmin laiklik politikasına karşı olan unsurları da harekete geçirdiği yönünde algılanmış ve C.H.P.’nin ağır eleştirilerine hedef olmuştur.⁴ 1954 yılında Talim ve Terbiye Kurulunun aldığı kararla “Muhtelif Gayeli Okullar” yine bu dönemde açılmıştır. Ayrıca modern eğitimin önemli bir unsuru olan rehberlik hizmetleri başlatılmış, batı stilinde eğitim araç ve gereçlerinin kullanılması bu dönemde gerçekleştirilen yeniliklerdir. Demokrat Parti döneminde yapılan beşinci ve altıncı milli eğitim şuralarının temel konuları ilköğretim ve mesleki ve teknik eğitim olmuştur.⁵

Beşinci Milli Eğitim Şurası 5–14 Şubat 1953 tarihlerinde Milli Eğitim Bakanı **Tevfik İleri*** başkanlığında 326* üyenin katılımıyla Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde toplanmış ve 10 gün süren

² Bkz. Köy İlkokulları Hakkındaki Yayınlanan Rapor için, Kate V. Wofford, **Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor**, Ankara 1952

³ M.E.B., **Tebliğler Dergisi**, Sayı 1085, (30 Kasım 1959)

⁴ Stanford Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, Cilt 2, İstanbul 1983, s. 481, 484

⁵ Sait Dinç, **Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 98

* Bkz. V. Milli Eğitim Şûrasına katılanların tam listesi dönemin görev ünvanları ve konumları aynen alınarak yazının sonunda ek olarak verilmiştir.

toplantıların temel gündemi ilkokul kanun tasarısının incelenmesi, ilkokul programları olmuştur;⁶

Tevfik İleri* Demokrat Parti(DP) iktidarının 3. Cumhuriyet Döneminin 26. Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Demokrat Partiden Samsun milletvekili olarak meclise giren Tevfik İleri bakanlık görevine Avni Başman ve Nuri Özsan'ın az süreli bakanlıklarından sonra gelmiş ve Demokrat Partinin(DP) en uzun süre görev yapan, renkli ve atak kişiliği ile bilinen Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Tevfik İleri kesintiler halinde üç kez Milli Eğitim Bakanı olarak DP Hükümetlerinde görev yapmış ve DP iktidarının en önde gelen politikacılarından ve renkli simalarından biri olarak tanınmıştır. 22. 05. 1950 ile 27. 05. 1960 arası 10 yıl 5 günlük DP iktidarında iki asil ve biride vekâleten olmak üzere üç defa Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiştir. Birinci görevi 11.08. 1950 tarihinden 06. 04. 1953 tarihine kadar toplam 2 yıl 7 ay 27 gün sürmüştür. İkinci görevi ise 13. 04. 1957 tarihinden 25. 11. 1957 tarihine kadar devam etmiş ve bu görevi de 7 ay 12 gün sürdürmüştür. Diğer ve DP iktidarındaki en son Milli Eğitim Bakanlığı görevini de Milli Eğitim Bakanı olan Celal Yardımcının 22. 09. 1959 tarihinde görevinden istifası üzerine vekâleten 6 ay 17 gün süre içinde yapmıştır. Bu görevi de Atıf Benderlioğlu'nun bakanlığa asaleten atanması ile sona ermiştir. Toplam olarak Tevfik İleri, DP döneminde 3 yıl 9 ay 26 gün Milli Eğitim bakanlığı yapmış ve Beşinci Milli Eğitim Şûrası da onun döneminde yapılmıştır.

Tevfik İleri 1911(1328) yılında Rize ilinin Çamlıhemşin Bucağının Yumno köyünde doğmuştur. Daha sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a taşınmış ve burada Gelenbevi Ortaokulundan mezun olmuştur. 1927 – 1928 öğretim yılında sınavına girdiği İstanbul Yüksek Mühendis Okulunu kazanmış ve 1933'de Yüksek İnşaat Mühendisi olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Erzurum Nafia Müdürlüğünde(Bayındırlık Müdürlüğü) kontrol mühendisi olarak göreve başlamıştır. 1938 yılına kadar Erzurum'da daha sonrada atandığı Çanakkale Bayındırlık Müdürlüğünde görev alan İleri, 1942 yılında Samsun Bayındırlık

⁶ Bkz. 5. Milli Eğitim Şûrası Üyeleri ve Gündem Maddeleri için; M.E.B., **Beşinci Milli Eğitim Şûrası(Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar)**, İstanbul 1991, Tıpkı Basım, s. 9 - 28

Müdürlüğüne atanmıştır. İleri 1946 yılında görevini sürdürürken Samsun Karayolları 7. Bölge Müdürlüğünü kurmuş ve kendisi ilk bölge müdürü olmuştur. 14 Mayıs 1950 milletvekili genel seçimlerinde DP listesinden Samsun milletvekili seçilerek TBMM'ye giren İleri, Adnan Menderes'in kurduğu ilk kabinede Ulaştırma Bakanı olarak görev almıştır. 02. 08. 1950 tarihinde Avni Başmanın istifasıyla boşalan Milli Eğitim Bakanlığı görevine 11. 08. 1950 tarihinde asaleten atanmış ve ilk Milli Eğitim bakanlığı görevini 06. 04. 1953 tarihine kadar sürdürmüştür.⁷ 1954 Milletvekilliği seçimlerinde Demokrat Parti listesinden yeniden milletvekili seçilen İleri, bir süre DP'nin TBMM Başkanvekilliği görevinde de bulunmuştur. Tevfik İleri 13. 04. 1957 tarihinde ikinci defa Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiş, 25. 11. 1957 tarihinde bu görevinden ayrıldıktan sonra Kasım 1957 ve Ocak 1958 arasında Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcısı olarak Adnan Menderes'in kabinesinde görev almıştır. Daha sonra vekâleten yine Milli Eğitim Bakanlığı görevini 23. 05. 1959 ile 08. 12. 1959 tarihleri arasında yaparken yine aynı kabinede Nafia Vekili de(Bayındırlık Bakanı) olmuştur.

27 Mayıs 1960 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyması sonucu diğer DP mensupları ile birlikte tutuklanmış, önce Harp Okuna sonrada Yassıada'ya gönderilmiştir. Burada yapılan yargılama sonunda önce idam cezasına çarptırılmış, sonra hafifletici sebeplerden dolayı cezası müebbet hapse çevrilmiştir. Yassıada'dan Kayseri Cezaevine nakledilen Tevfik İleri burada hastalanmıştır. Tedavisi için Ankara Hastanesine nakledilmiş, ancak tedavisi yapılmasına rağmen kurtarılamayarak 31. 12. 1961 tarihinde ölmüştür.⁸

Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Bakanları içinde adı ve faaliyetleri ile en çok konuşulan ve gündem yaratan bakanlardan biride Tevfik İleri olmuştur. Demokrat Partinin eğitim politikasını ve hedeflerini belirleyen ve icra eden Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Aynı

⁷ Bkz. Tevfik İlerin Hayatı ve Faaliyetleri için; Cahide Aksoy(İleri), **Babam Tevfik İleri**, Ankara 1977; Cahide İleri, **Tevfik İleri, Yassıada ve Kayseri Günlükleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2003; TDV, **Her Yönüyle Tevfik İleri**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995; Erdoğan Başar, **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri(1920 – 1960)**, MEB Yayınları, s. 443 - 489

⁸ Erdoğan Başar, **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920 – 1960)**, MEB Yayınları, s. 444

zamanda da DP'nin önde gelen ve aktif siyasetçilerinden biri olarak ön plana çıkmıştır. İleri, Atatürk'ün özellikle Milliyetçilik İlkesini diğerlerine nazaran eğitimde uygulamaya çalışan ve ön plan çıkaran görüş ve siyasal uygulamalara imza atmıştır. İleri'nin Türk Milliyetçisine bağlılığı ona öğrencilik yıllarından kalan bir gelişmedir. Üniversite yıllarında yaşadıkları olaylar haksızlığa karşı mücadele etme bilincini de arttırmıştır. Üniversitede yalnız dersleriyle değil ülke sorunları ile de fazlaca uğraşmış, İstanbul Yüksek Mühendis Okulunun öğrenci derneği başkanlığını bir süre yapmış, daha sonrada İstanbul Türk Talebe Birliği Başkanlığına seçilmiştir. Her iki dernekte de yürütmüş olduğu aktif milliyetçi öğrenci hareketleriyle Türk Kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bunlar arasında Fransızlara ait Vagonli şirketinin protesto edilmesi, yerli malları mitingleri, 16 Mart Şehitleri İhtifali(**Büyük bir kalabalıkla tören yapma, merasim, anma töreni**), Razgırat Hadisesi, 19 Nisan 1933 İstanbul Şehir Tiyatrosunda büyük bir Türk Gecesinin düzenlenmesi vb., sayılabilir. Böylece İleri, üniversite gençliğinin siyasal yönden bilinçlenmesini sağlarken Türk Toplumun da bazı milli sorunlara dikkatini çekmesini bilmiştir.⁹

Tevfik İleri bakan olmadan önceki kurumsal ve kendi siyasal faaliyetlerinde ülke sorunlarına bakış açısını birçok konuşmasında yansıtmıştır. Örneğin ülke nüfusunun az olduğu ve ülkenin çok fazla sayıda nüfusu barındıracak kaynaklara sahip olduğunu birçok kereler vurgulamıştır. Ahlak açısından da Türkiye nin sorunları bulunduğunu, bunların içinde rüşvet, hırsızlık, her çeşit suiistimal, yalan söylemek, riyakârlık, dalkavukluk, münevver çevrelere kadar yayılan müthiş dedikodu, aile bağlarının gevşemesi, büyüklere saygı ve küçüklere şefkat eksikliği, tembellik ve bencillik gibi davranış bozuklukları bulunduğunu ve bunların mutlaka halledilmesi gereken temel toplumsal ve siyasal meseleler olduğunu savunmuştur.¹⁰ İleri 14 Mayıs 1951 tarihinde Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliğince düzenlenen Ahlak Terbiyesi Kongresinde ki konuşmasında; “.. **Yetiştirilmekte olan Türk Çocuklarının vatan ve millet idealleriyle ve buna layık olmak için her çeşit kıymetlerle yetiştirilmesini, bunun içinde ahlak**

⁹ Başar, *a.g.e.*, s. 445

¹⁰ Cahide Aksoy(İleri), *Babam Tevfik İleri*, Ankara 1977, s. 82

eğitimine özel bir önem verilmesi gerektiğini” ileri sürmüştür. İleri aynı konuşmada devamlı; “ *..kalkınmış bir toplumda bireyi ahlaklı yapmak ve ahlaklı tutmak için gerekli ilk şartın hürriyet ve buna dayanan bir zihniyet ve anlayış, bir nizam olduğunu*” vurgulayarak ahlaklı insanın tanımını da yaparak siyasal alt yapısını da açıkça belirtmiş oluyordu; “ *..ahlaklı insan iyiyi, kötüyü kendi iradesi ile ayıran, hareketlerinin sorumluluğunu bilen kişilik sahibi*” insandı.¹¹ İleri okullarda öğrencilere ahlak eğitimi verilirken onların sıkboğaz edilmesini de karşı çıkmış ve ahlak eğitimi verilmesi sırasında bazı temel hürriyetlerin ortadan kaldırmaması gerektiğini vurgulamıştır. İleri'nin eğitim hakkındaki görüşlerinden diğer bir görüşü de okulun çocuğu topluma hazırlayan geçici bir terbiye istasyonu olduğu şeklindedir.¹²

Tevfik İleri aynı zamanda döneminin temel siyasal atmosferine uygun olarakta komünizm karşıtı olması ile de ön plana çıkmıştır. DP politikasına paralel olarak ve döneminde kendi görev alanı içinde ciddi icraatlara da imza atmıştır. Bu dönemde komünizme karşı önemli tedbirler almak için DP hükümetinin Adalet Bakanı Halil Özyörük başkanlığında “*Komünizm İle Mücadele Komisyonu*” kurulmuş ve bu komisyonla da Tevfik İleri bakanlığının konumu gereğince sürekli işbirliği de yapmıştır. Hükümete yakın olan Zafer gazetesine verdiği demeçlerde de görüldüğü gibi komünizme karşı olan görüşlerini her fırsatta dile getirmiştir; “*... Türkiye’de bugün bilhassa hükümet olarak komünizmle mücadeleye kati suretle karar verilmiştir. Bende diğer arkadaşlarım gibi kendi branşım dahilinde komünizmle mücadele etmeyi kendime vazife sayacağım..*”¹³ Aynı zamanda Tevfik İleri, diğer kabine arkadaşlarının görüşlerine paralel olarak Türkiye’yi yıkmaya yönelik faaliyetlere karşı geçmiş dönemlerde ki CHP iktidarının hoşgörülü davrandığını ve bundan dolayı eğitim ve öğretim kurumlarına bu tür zararlı fikirlerin sızdıklarını ancak en kısa sürede bunların temizleneceğini de muhtelif defalar ifade etmiştir. İleri, bu cereyanlarla mücadele ederken de haksızlık yapılarak insanları ve kişilerin zan altında bırakılmamasını veya incitilmemesinin de önemli

¹¹ Aksoy, *a.g.e.*, s. 114

¹² Başar, *a.g.e.*, s. 446

¹³ *Zafer Gazetesi, 15. 08. 1950* tarihli sayı

olduğunu vurgulamıştır; “ ... *Arkadaşlar milli eğitim camiasına sokulmuş olan muzır insanları, komünistleri tamamen tasfiye etmek için giriştiğimiz mücadeleye başladığımız andaki iman ve heyecanla devam etmekteyiz. Bu mücadeleyi yaparken teenni(dikkatli, acelesiz) ile hareket ediyoruz ve bunun doğru olduğuna kaniiz. Teftişlerimizi, tahkiklerimizi inceden inceye yapıyoruz. Tek endişemiz dürüst temiz bir arkadaşımıza yanlışlıkla ufacık bir leke kondurmaktır. Bugüne kadar yaptığımız muameleden dolayı vicdanımız müsterihtir (rahattır)..*”¹⁴ İleri özellikle CHP iktidarında Köy Enstitülerine sol eğilimli kişilerin sızmış olduğunu kabul etmiş, hükümetlerinin politikasına da uygun olarak özellikle Köy Enstitülerinde bu tür komünizme karşıtı mücadeleyi yoğunlaştırmıştır. Daha sonrada bu okullar yine DP döneminde kapatılarak öğretmen okulları şekline dönüştürülmüştür.

Tevfik İleri öğretmene değer veren önemli demeçleri de olmuş ayrıca Türk Dili konusunda birçok farklı görüşler ileri sürmüştür. Öğretmenlerle ilgili genel bilinen ifadelerin yanında birçok mülakatında öğretmenin yetişmesine atıf yaparak öğretmen yetiştiren okulların eğitim ve öğretim faaliyetlerine yönelik çalışmaları da başlatmıştır;

“ ... *Öğretmeni yalnız bilgili bir insan diye telakki etmiyoruz. Öğretmeni bilgi verdiği kadar Türk Çocuğuna şahsiyet verecek, bilgi verecek insan, bir mürebbi telakki ediyoruz. Bu itibarladır ki her bilen insanın öğretmen olacağına kani değiliz... Öğretmen okulları hassasiyetle duruyoruz...*”

Tevfik İleri siyasi kimliğine uygun olarak Türk Dilinin bir bilim dili olmasını ve bütün bilimsel kavramları karşılayacak terimlere sahip bulunmasını, Türkiye'nin birinci dereceden önemli eğitim sorunlarından biri olarak görmüştür. 08. 02. 1951 tarihinde toplanmış bulunan Türk Dil Kurultayında yapmış olduğu konuşmasında Türk Dil Kurumu ve Dil anlayışı ile ilgili görüşlerini kısaca şu şekilde ifade etmiştir; “... *Bence Türk Dil Kurumun vazifesi, Türk halk çoğunluğu arasında yaşamakta, Türk fikir ve sanat adamları tarafından kullanılıp güzelleştirilmekte olan dilimizi üzerinde*

¹⁴ Başar, *a.g.e.*, s. 448

yürüdüğü millileşmek ve zenginleşmek yolunda hızlandırmaktır. Dil Kurumu aynı zamanda Türk ilim dilinin bir Türkçe terimleri sistemi dâhilinde gelişebilmesi için bu ilim diline yine Türk kültür adamlarının ihtiyacı olan terimleri, onları beğenerek ve severek kullanacakları terimler hazırlamak vazifesiyle ödevlidir... Dil, bir milletin milli birliğini kuracak ve yaratacak kuvvettir. Bir milletin çocuklarını atalar yadigârı olan dil ve sanat eserlerinden soğutacak olan, milletin muhtelif nesillerini birbirinin dilinden anlamaz hale getirecek herhangi bir hareket, milli birliği bozabilir. Bu birliği bozulması ise onun bozulmasından faydalanmak isteyenlerin işine yarar..”¹⁵

Tevfik İleri, Türk Dil Kurumunun Atatürk Döneminde başlayan sadeleştirme çalışmalarından memnun olmadığını ve hükümeti ile paralel olarak bu çalışmaları desteklememiş ve uydurma kelimeler olarak nitelediği bu sadeleştirme çalışmalarını sürekli eleştirmiş ve okul kitaplarından oluşturduğu komisyonlarla bu terimleri çıkartma yolunda icraatlarda yapmıştır. Ancak o dönemde bile son derece yerleşen ve kullanılması kolay olan birçok terimin(*özerklik, uygarlık, bilinç, karşıt, erdem, yargı, araç*) aslında dilimize olan katkısını göz ardı etmiştir. Ayrıca DP nin başta anayasa olmak üzere kurum, kuruluş ve unvanlarda Osmanlıca ifadelerle dönmesi dilimizin ilerlemesine ve gelişmesine ne oranda katkıda bulunduğu bugün tartışma konusudur.¹⁶ Bu icraatları İleri'nin milliyetçi siyasal kimliği ile çelişmektedir.

Eğitim yönetimi açısından İleri, kendi şahsi ve keyfi kararlar almamaya işleri uzmanlara veya kurumların işbirliğine göre şekillendirmeye çalıştığı görülmüştür. Demokratik bir yönetim anlayışını ön plan çıkartmaya çalıştığının en somut göstergesi, bakanlık bünyesinde il ve ilçelerde kurduğunu çeşitli eğitim kademelerinin katıldığı “*Milli Eğitim Danışma Kurulunun*” oluşturulmasıdır. Yine Tevfik İleri döneminde Demokrat Partinin uyguladığı genel popülist politikalara uygun olarak altyapısı hazır olmadan her kademedeki okul açılmış ve sayılar önemli oranda artmıştır. DP daha önce muhalefet iken köylerde zorunlu katılımla okul yaptırma

¹⁵ Başar, *a.g.e.*, s. 449

¹⁶ Sait Dinç, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Nobel Kitabevi, Adana 2004, s. 238

uygulamalarından dolayı CHP yi eleştirmişti. Ancak kendi iktidarı döneminde bu uygulamayı 2 yıl sonra 1952 yılında ancak kaldırmıştır. Çünkü halkın okul talebine uygun ekonomik ve fiziki altyapı oluşturulamadığı için uygulama kaldırılıncaya kadar bu sistemden faydalanmıştır. Ancak özellikle ilköğretim ve kırsal kesimde CHP dönemindeki nitelikli ve fiziki artışı sağlayamamıştır. Öğrenci sayılarının artışına paralel olarak nitelikli eğitim ve öğretimin sağlanamaması İleri döneminin de genel bir eğitim sorunu olmuştur. Bu ilköğretimdeki eğitim ve uygulama sorunlarını bu defada CHP muhalefet olarak şiddetle eleştirmeye başlamıştır.

İlköğretim sorununun ihtiyaca göre çözülememesi İleri'yi harekete geçirmiş 5 Şubat 1953'te ağırlıklı olarak İlköğretim sorunlarının gündeme alındığı Beşinci Milli Eğitim Şûrasını toplamıştır. Ayrıca İleri döneminde ve şûra öncesi Amerika Birleşik Devletlerinden(ABD) özellikle ilköğretim alanında uzman olan Florida üniversitesi öğretim üyelerinden **Prof. Dr. Kate Vixson Wofford** ve ekibi getirilmiş ve şûraya kadar Türk İlköğretim sorunlarına yönelik kapsamlı bir rapor hazırlanması istenmiştir. Bu Tefvik İlerinin eğitim alanında yaptığı olumlu ve daha sonra da diğer bakanlar tarafından uygulanacak olan bir eğitim icraatıdır. Wofford 5 Ekim 1951 ile 1 Şubat 1952 arasında değişik illerdeki ilköğretim okulları, öğretmen okullarında yaptığı inceleme ve çalışmalar sonrasında bakanlığa oldukça ayrıntılı ve dönemin eğitim sorunlarına ışık tutacak raporu hazırlayarak MEB'na vermiştir.¹⁷ Wofford'un önerileri doğrultusunda İzmir, Erzurum, Tekirdağ gibi pilot illerdeki ilköğretim kurumlarında yeni uygulamalara geçilmiş ve eğitim öğretim açısından önemli sonuçlar alınmıştır. Raporda ortaya konan ve önerilen eğitim ve öğretim sorunları ve çözüm metotları içerik olarak Bakanlıkça kabul edilerek uygulamaya konulmuş ve buna uygun girişimlerde bulunulmuştur. Ayrıca bu uygulamaların devamlılığını sağlayacak kadroları oluşturmak için bakanlıkça ABD'ye Wofford'un çalıştığı Florida Üniversitesine ilkokul ve öğretmen okullarında çalışan 25 öğretmen gönderilmiştir. Bu öğretmenler ABD'nde önemli çalışmalardan sonra yurda dönmüşler hem bakanlık merkez teşkilatında hem de

¹⁷ Bkz. Kate V. Wofford, *Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, MEB Yayınları, Ankara 1952

yüksekokullarda görev alarak eğitime daha sonra önemli katkıda bulunmuşlardır. Dönüşlerinde yaptıkları faaliyet ve uygulamaları **“Florida Grubunun Seminer Çalışmaları İle İlgili Rapor”** şeklinde eser olarak yayınlamışlardır. Bu öğretmenler daha sonra Türk Eğitim tarihinde önemli bir yeri olan 1968 tarihli ilkokul Programının hazırlanmasında önemli katkılar yapmışlardır.¹⁸ Tevfik İleri, ilköğretim programı ve gündemi ağırlıklı Beşinci Milli Eğitim Şûrasında da bu konunun gündeme gelmesi üzerine bu icraatını sürekli savunmuş Milli Eğitim Bakanı olarak kendi döneminde en çok ilköğretim faaliyetlerine yöneleceğini vurgulamasına rağmen bu alanda istenilen başarı yakalanamamıştır.

Tevfik İleri döneminde en önemli eğitim icraatlarından birisi özel eğitim ile ilgili çalışmalardır. İlk kez İlerin bakanlığı döneminde Türkiye’de özel eğitim sorununa el atılmıştır. 09.08.1951 tarihli 5882 sayılı kanunla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olan İzmir’deki sağır, dilsiz ve körlere ait okul MEB’na bağlanmış ve MEB, Türkiye’de bu kanunun çıkarılmasıyla çeşitli özürleri dolayısıyla normal okul programlarını izleyemeyen Türk Çocuklarına karşıda sorumluluğu ve özel öğretimi bundan böyle üstlenmiştir. Bu okullardaki öğrencilerin eğitimi için öğretmen ihtiyacı göz önüne alınarak Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde **“Özel Eğitim Bölümü”** kurulmuş ve 1952 – 1953 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. V. Milli Eğitim Şûrasının da gündemine gelen ve değişikliğine karar alınan 5387 sayılı **“Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun”** ile de MEB ülkenin değişik yerlerinde 17 tane yetiştirme yurdu kurmuştur. Şûrada yapılan değişiklik ve tadilatlarla uğrayan bu kanunun yeniden çıkarılması karar olarak alınmıştı. İleri, söz vermesine rağmen ilk bakanlık görevi sırasında bunu yasalaştıramamış ancak ikinci bakanlığı döneminde 24. 05. 1957 tarih ve 6972 sayılı **“Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun”**u şûradaki şekli ve kapsam genişliği ile yasalaştırmayı başarmış ve uygulamaya koydurmuştur.¹⁹

¹⁸ Cavit Binbaşoğlu, *Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 1995, s. 364 – 365

¹⁹ Başar, *a.g.e.*, s. 463

Yine ÷lkedeki o dönemde gündemi meşgul eden ve iktidar ile muhalefet partilerinin sürekli sıcak tuttıkları İlkokullarda din derslerinin daimi bir ders olarak okutulması Tevfik İlerinin bakanlığı döneminde yayınladığı genelge sonrası gerçekleşmiştir. 03. 11. 1950 tarihinde valiliklere gönderilen genelgede din derslerinin ilkokullarda uzman öğretmenler, yoksa istekli öğretmenler, istek çoksa en yaşlı öğretmen tarafından verilmesi istenmiştir. Ayrıca çocuklarına din derslerinin verilmesini istemeyen velilerin isteğini yazılı olarak okul müdürlüklerine bildirmesi halinde ilgili çocukların din dersinden muaf tutulması istenmişti. Bu icraat özellikle DP'nin seçmenlerine seçimler sırasında verdiği en önemli taahhütlerden biriydi. DP'li siyaset çevresinde büyük sevinç yaratmıştır. Bakan olarak Tevfik İleri'ye gelecek siyasal yaşamında ilerlemesi için önemli bir referans olmuştur.

Tevfik İleri döneminde ortaöğretim kurumlarında sayısal olarak önemli artışlar olmuştur. Ancak talep artışına paralel olarak tüm DP döneminde yapılan ve özellikle altyapısı ve kadrosu yetersiz ortaokul ve lise açma politikası DP'nin en icracı milli eğitim bakanı olan İleri döneminde de gör÷lmüştür. İlk bakanlığı döneminde yeni yapılan ortaokul sayısı 69 lise ise 3 tanedir. Döneminde 364 olan ortaokul sayısı 433'e 60 olan lise sayısı ise 63'e çıkmıştır. Böylece de ortaokulda % 18 lisede ise % 5'lik artış sağlamıştır. Ancak öğretmen - öğrenci oranında önceki dönemlere göre ortaöğretim kurumlarında gerileme meydana gelmiştir.²⁰ İlerinin ortaöğretim alanındaki ilk önemli icraatı Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında kararı alınan liselerin öğretim süresinin 3 yıldan 4 yıla çıkarılmasıdır. 1952 – 1953 öğretim yılında liselerin öğretim süresi 4 yıla çıkarılmıştır. Ancak uygulamaların hem ekonomik hem de öğretim açısından yeterli faydaları sağlayamaması üzerine 1956 yılında bu uygulamadan vazgeçilmiş ve liselerin öğretim süresi yeniden 3 yıla indirilmiştir. Ayrıca Tevfik İleri tıpkı ilköğretimde olduğu gibi ortaöğretim kurumlarının çağdaş konuma getirilmesi ve reformlar yapılması gerekçesi ile ABD kökenli eğitimcilerden oluşan Eğitim uzmanları getirtmiş ve bunların hazırladıkları raporlara göre birçok düzenlemeler yapılmıştır. Bu uzmanlar Prof Dr. J. Rufi, Ellsward Tompkins, Lester

²⁰ DİE, *Türkiye'de Eğitim Hareketleri(1927- 1966)*, s. 24-30

Beals'dır. Bu uzmanların Türk Ortaöğretiminin gelişmesine yönelik yaptıkları geziler ve incelemeler sonunda hazırladıkları raporlar ve yönlendirmelerin birçoğu daha sonra bakanlık tarafından uygulanmıştır. Özellikle demokratik eğitim, ortaöğretimin yaygınlaştırılması ve kitlelerin katılımın sağlanması, okulda rehberlik ve eğitimde rehberlik sisteminin geliştirilmesine yönelik içerikler taşıyan bu raporlar gerek Tevfik İleri gerekse de DP'nin diğer bakanları döneminde tam olarak olmasa da uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak Eğitim uzmanlarının yalnızca ABD kökenli olması ve Avrupa'daki eğitimcilerden faydalanılmasına gidilmesi muhalefet, basın ve eğitimciler tarafından eleştiriye de uğramış ancak DP nin genel ABD eksenli politikası eğitim ve öğretim faaliyetlerine de yansımıştır. Böylece de DP iktidarının Türk Eğitim sistemini daha çok ABD eğitim anlayışı ve modeline göre biçimlendirmeye yönelik bir değişiklik politikası izlemiştir.

Tevfik İleri zamanında mesleki ve teknik ortaöğretimde birçok icraatları olmuştur. İleri, eski dönemde her yerde açılan ve faaliyette bulunan meslek okullarının belli ve aynı dallarda eğitim verecek şekilde yapılandırıldığını ve bununda öğrencilerin mesleki eğitime olan ilgisini azalttığını vurgulamış ve bu gerekçelerle CHP'nin mesleki ve teknik eğitim politikasını eleştirmiştir. Yalnızca kız enstitülerinin ve gezici köy kurslarının yaptıkları faaliyetlerinin başarılı olduğunu vurgulamıştır.²¹ İleri, sanat okullarına bölgesel şartlara ve ihtiyaçlara uygun dallarda bölüm açılmasını ve gezici kursların ders programlarının da buna göre düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapmıştır. DP döneminde genel olarak mesleki ve teknik eğitimde istenilen seviyede okullaşma sağlanamadığı da açıktır. İleri döneminde, özellikle traktör ve otomobil ithalatının ve kullanımının artmasına paralel olarak sanat okulları ve enstitülerinde motor bölümleri açılmıştır. Tarım Bakanlığı ile ortaklaşa gerçekleştirilmek üzere motor ve traktör bakımı ve onarımını sağlayacak teknik eleman ihtiyacını karşılamak için üç yıllık plan hazırlanmıştır.

İleri döneminde İzmir ve Adana'da tamamıyla motor üzerine eğitim verecek sanat enstitüsünün temelleri atılmış ve kısa zamanda

²¹ Başar, *a.g.e.*, s. 470

faaliyete geçirilmiştir.²² MEB onun döneminde orman bölgelerinde israfı kaçmadan köylünün konut üretebilmeleri ve meslek öğrenmeleri için 1953 yılından itibaren Çorum, Sinop, Bolu, Balıkesir, Muğla, Antalya, Çankırı, Eskişehir, Kars ve Adana illerinde on tane Gezici Köy Yapı Kursu açmıştır. Ayrıca sanayinin gelişmesi ile ihtiyaç gösteren mühendis ve teknik adam açığını kapatmak amacıyla yeni okullar kurulması ve mevcutlarının kapasitelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmış, komisyonlar oluşturulmuş ve mevcut üniversitelere ilgili bölümler eklenmiş, ilk kez Maden Fakültesi kurularak İstanbul Teknik Üniversitesinin bünyesine eklenmiştir.

İleri döneminde meslek okullarının sayısal ve fiziki artışı konusunda en fazla başarı İmam Hatip okullarında olmuştur. DP zaten muhalefete partisi iken, seçim öncesinde ve sırasında bulunduğu vaatlerin başında dini özgürlükleri genişletilmesi bağlamında; ezanın Türkçe okunmasının kaldırılması, din derslerinin daha ağırlıklı olarak müfredata alınması, imam hatip okullarının açılması ve çoğaltılması vb.. vardı.²³ CHP döneminde başlatılan çalışmalara DP özel olarak eğilmiş ve dini kurumların ihtiyacı olan elemanı yetiştirmek için MEB, 1951 yılının şubat ayında bir komisyon oluşturmuş ve komisyon imam hatip okullarının kurulmasını ve 1951 – 1952 öğretim yılından itibaren eğitime başlamasını kararlaştırmıştır. Bakanlık önerisi olarak yedi ilde İmam Hatip Okulları açılması kararlaştırılmış ve TBMM 5890 sayılı kanuna ilaveler yaparak bu okulların görev ve kadro tahsisatını yapmıştır. Ayrıca MEB merkez teşkilatı içinde bu okulların faaliyetleri orta ve ilköğretim genel müdürlüklerinin görev alanlarının içine alınmıştır. DP döneminde toplam 19 ortaokul ve 16 da lise ayarında imam hatip okulu faaliyete geçmiş ve bu okullarda 1960 yılı itibariyle 2922 öğrenci ortaokul seviyesinde, 1144 öğrenci ise lise seviyesinde eğitim ve öğretim görmüşlerdir. Ancak bu okullara DP döneminde hiç kız öğrenci kayıt olmamış ve eğitim görmemiştir.²⁴

Yükseköğretim alanında hem İleri döneminde hem de Demokrat Parti döneminin genelinde önemli çalışmaların ve kurumlaşmanın sağlanamadığı en azından istenilen hedeflere ulaşamadığı görülür.

²² Başar, *a.g.e.*, s. 471

²³ Sait Dinç, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Nobel Kitabevi, Adana 2004, s. 238

²⁴ DİE, *Türkiye'de Eğitim Hareketleri, 1927 – 1966*, s. 32–35

Atatürk Döneminden beri düşünülen Doğu Anadolu'da bir Üniversitenin kurulması İleri'den sonra 1958 yılında gerçekleşmiş, Orta Doğu Teknik Üniversitesi de bu dönemin sonuna doğru kurulmuştur. Ancak bu dönemde Üniversiteler ile DP iktidarı arasında sürekli gergin olmuş, Üniversitelere karşı muhalefeti desteklediği iddiası ile DP yöneticileri başta Celal Bayar ve Adnan Menderes sürekli baskı veya özerkliklerini ellerinden alma, zorunlu emeklilik gibi siyasi baskılar uygulamışlardır. Ayrıca yine yükseköğretim kademesinde bulunan Köy Enstitülerinin kapatılması, Halk Evlerinin ve Odalarını kapatılması ile paralel olarak uzun vadede Türk Aydınlanmasına ve nitelikli öğretmen yetiştirme sorununa olumsuz katkıda bulunmuştur.²⁵ Öğretmen yetiştirme sorununa çözüm bulmak için yine Tevfik İleri, ABD'den uzman getirilmesi ve hazırlayacağı rapora göre sistem kurma anlayışını uygulamıştır.

İleri döneminde eğitim alanında özellikle Halk Eğitiminin yaygınlaşması alanında çalışmalara yoğunluk verdiği görülür. Ancak hükümetinin ilk yılında Halk Evlerini ve Halk Odalarını siyasi gerekçelerle 08. 08. 1951 tarih ve 5830 sayılı kanunla kapatması bu hizmetinin gelişmesinin engelleyici bir durum yaratmıştır. 63 ilde 477 Halk Evi kapatılmıştır. Halk Evlerinin bina, hizmet araç ve gereçleri devlet tarafından alınmıştır. Bu açığın kapatılması ve başta mesleki eğitimin verilmesi için İleri, ABD'den uzman getirterek hazırlattığı raporlar doğrultusunda Halk Eğitime ve özellikle Meslek öğrenmeye yönelik Örgün Eğitimi geliştiren projeler uygulamaya çalışarak açığı kapatmayı düşünmüştür. Tevfik İleri bunu yanında gerek yerli gerekse de yabancı eserlerin bakanlık tarafından yayınlaması faaliyetlerini titizlikle yürütmüştür.

Bütün bu faaliyetleri göz önüne alındığında Tevfik İleri bakanlığı dönemlerinde hükümetinin programına uygun olan ancak aktif ve dinamik bir Milli Eğitim Bakanı olmuş ve Beşinci Milli Eğitim Şûrasını da düzenleyerek Türk Eğitim Tarihine katkıda bulunmuştur.

²⁵ Dinç, *a.g.e.*, s. 239

Şûranın gündem Başlıkları şunlardır:

- 1- İlköğretim Kanunu Tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğretimin planlanması
- 2- İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri Yeni Öğretim Programı ve Meslekte Olgunlaşma Konularının incelenmesi
- 3- İlkokul Programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa:
 - a. Mütihassıs raporlarından da faydalanılarak birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tespiti,
 - b. Ekonomik hayat bakımından tespit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması.
- 4- Yeni İlkokul Yönetmeliği Tasarısının İncelenmesi
- 5- Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Tetkiki ve Ana Okulları İçin Hazırlanmış Olan Program ve Yönetmeliğin incelenmesi
- 6- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İçin Hazırlanmış Olan Raporun, Yetiştirme Yurtlarına Ait Yönetmeliklerin İncelenmesi ve 5387 Sayılı Kanunun Gözden Geçirilerek Tadile Muhtaç Taraflarının Araştırılması ve Bu Mevzuu Üzerinde Teklifler
- 7- İlkokullarda Sağlık Mevzuu Etrafında Alınması Gerekli Tedbirlerin Tespiti. Maddi ve Manevi Bakımlardan Çocuğu Koruyucu Mevzuatın İncelenmesi ve Lüzum Görülürse Tadili ve Yeniden Hazırlanacak “Çocukları Koruma” Kanununa Mesnet Olacak Raporun Hazırlanması
- 8- İlkokul Öğretmenlerini İlgilendiren Diğer Mevzular ve Genel Olarak İlk Öğretim Meseleleri Etrafında Şura Üyelerinin Tekliflerinin İncelenmesi

Bu gündemlere uygun olarak 8 komisyon oluşturulmuş ve komisyon üyelerinin seçiminden sonra söz olan Milli Eğitim Bakanı Şüranın toplanma gerekçesi gündem maddelerinin tespit edilmesindeki ölçüleri, gündem maddeleri hakkında bilgiler vermiştir. Bakan Tevfik İleri konuşmasında; 1952 yılında hazırlanan İlköğretim plan taslağının hükümeti tarafından önemsendiğini, nüfus artışı ile toplumun ihtiyaç ve taleplerinin yükseldiğini, bu açıdan temel eğitimin yeniden değişen şartlara göre planlanması gerektiğini söylemiş, hükümetin bakanlığa tahsis ettiği ödenekler hakkında bilgi vermiştir. Bakan ayrıca öğretmen ihtiyaçlarını belirten tablolar ve Milli Eğitimin 1954 – 1965 arası ihtiyacı olan bütçe rakamlarını açıklamıştır.²⁶ Ayrıca bakanlığının hazırladığı İlköğretim Kanunu Taslağının demokratik bir ruh taşıdığını ifade ederek **“Önümüzdeki yirmi - yirmi beş yıl memleketimiz için ehemmiyetli ve pek hayati bir devredir. Yeni Türk nesilleri ilmi usullerle ve asrın ihtiyacına uygun şekilde yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Bu zarureti gerçekleştirmek için herhangi bir tılsımdan medet umacak vaziyette değiliz. Milletimiz, gayeye varabilmemizin teminini Milli Eğitim teşkilatımızdan beklemektedir. Çocuklarımızı yaptıklarını bilerek yapan milli ideale bağlı, ruhları ve şahsiyetleri üstün birer insan olarak yetiştireceğiz. Çocuklarımız, sonsuz bir çalışma ihtiyacı taşımalı, başarının zevkini duymalı, tembel ve tufeyli yaşamaktan nefret etmeli, organizasyon geliştirmeli, iyi ahlaklı, yapıcı ve yaratıcı vatandaşlar olmalıdırlar. Talim ve Terbiye usullerimizde ne kadar kuvvetlenirsek, bu üstün ideale o derece yaklaşmış olacağız...”**²⁷ Bakanın konuşmasından sonra şûranın gündemlerine ve çalışma esaslarına ilişkin yazılı önergeler yapılmıştır.

²⁶ Bkz. Bakan Tevfik İleri'nin Konuşması için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 5 - 22

²⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s. 5 - 22

Daha sonra komisyonlar kendilerine verilen konuları tetkik ederek komisyon raporları hazırlamak üzere çalışmalara başladılar.²⁸

B. GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

Genel kurul çalışmaları komisyon çalışmalarını bitirdikten sonra 13 Şubat 1953'te yeniden başlamış ve genel kurulda ilk önce Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Tetkiki ve Anaokulları Program ve Yönetmeliği Komisyonunun raporu olmuştur. Genel kurulda sırasıyla diğer komisyon raporları okunup görüşler ve tartışmalar 2 gün sürmüştür; bazı tadilatlarla komisyonların raporları kabul edilmiştir. Genel kurulda en çok ve hararetli tartışmalar ilköğretim program komisyonunun raporları okunduktan sonra din eğitimi ve müfredatı üzerinde siyasi bir boyutta meydana gelmiştir.²⁹ Tartışma o kadar geniş bir şekilde olmuştur ki oturum başkanı ve Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Reşat Tardu tartışmayı bitirmek zorunda kalmıştır.³⁰

1. Okul Öncesi Eğitim ve Öğretiminin Tetkiki ve Anaokulları İçin Hazırlanmış Olan Program ve Yönetmelikleri İnceleme Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimi Tetkiki Komisyonu 19 üyeden oluşmuş, komisyon başkanlığını Özel Okullar Müdürü Faik Binal yapmıştır.³¹ Komisyon ilk defa bu kadar büyük boyutta

²⁸ Sait Dinç, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 99 - 100

²⁹ Bkz. Din Eğitimi Hakkındaki Tartışmalar için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 373 - 426

³⁰ Dinç, *a.g.e.*, s. 100

³¹ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 33

gündeme gelen okul öncesi eğitim ve öğretimle ilgili rapor hazırlamış ve rapor genel kurulda kabul edilerek şura kararı haline getirilmiştir.³²

Raporda beş ana başlık altında anaokullarının yönetmelikleri, uygulamaları, hedefleri ve eğitime katkısı belirtilmiştir. Raporun sonunda ise anaokullarının ihtiyaçları olan eğitim araçları, çocukların yemek ve beslenme listesi, anaokullarının fiziki ölçülerine ilişkin cetveller verilmiştir.³³ Ayrıca anaokullarının çağdaş bir eğitimin parçası olduğu, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması gerektiği, bu okullarda görev alacak öğretmenlerle ve görevlilerin özellikleri, açılacak kurslarının özellikleri raporda belirtilmiştir. Rapor hakkında söz alan konuşmacılar olumlu kanaat bildirmişler ve okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına destek vermişler, raporu oy birliğiyle kabul etmişlerdir. Bu rapor Türkiye’de okul öncesi eğitimle ilgili bilimsel bir toplantıda onaylanan ilk kapsamlı belge olması açısından önem taşımaktadır.³⁴

2. İlkokullarda Sağlık Mevzuu Etrafında Alınması Gerekli Tedbirlerin Tespiti Mevzuu ile Meşgul Olan Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Komisyon 20 üyeden oluşmuş, komisyon başkanlığını İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Zeki Eren yapmıştır.³⁵ Komisyon şu üç konuyu görüştüktan sonra rapor hazırlamıştır;

- 1- İlkokulda okul hijyeni ve öğrenci sağlığı mevzuu etrafında alınacak tedbirlerin tespiti

³² Bkz. Komisyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 62 - 69

³³ M.E.B., *a.g.e.*, s. 70 - 74

³⁴ Dinç, *a.g.e.*, s. 101

³⁵ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 34

- 2- Maddi ve manevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görülürse tadili veya yeniden hazırlanması
- 3- Şura genel sekreterliği 5.11.1953 gün ve 4 sayılı teskeresine ilişkin ve Sağlık Vekâleti tarafından hazırlanmış olan İlkokul Sağlık Teşkilatı hakkında kanun tasarısının müzakere edilmesi

Komasyon raporunda öğrencilerin beslenme problemlerinin halledilmesi, ders ve dinlenme saatlerinin sağlık prensipleri içinde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiş, okul hijyeni ve öğrenci sağlık teşkilatının acilen çalışmaya başlanması istenmiştir.³⁶ Çocuk ve okul sağlığının genel olarak ele alınması, sağlığın annenin gebeliğinden itibaren başladığı ve ana sağlığının bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ve bu konuda uluslararası standartlardan esinlendiği, 12. Milli Tıp Kongresi ve Dünya Sağlık Teşkilatının Okul Hijyeni Komitesinin 1951 tarih ve 30 sayılı raporunun dikkate alındığı raporda belirtilmiştir. Öğrencilerin sağlık şartlarının iyileştirilmesi için alınacak tedbirleri şu başlıklar halinde sıralanmıştır;³⁷

- 1- Okul çevresinin sıhhileştirilmesi
- 2- Öğrencilerin beslenme probleminin ihtiyaca göre halledilmesi
- 3- Ders dinlenme saatlerinin hijyen prensipleri dahilinde tanzim ve tertip edilmesi
- 4- Bilhassa ana ve ilkokullarda emniyet tedbirlerinin alınması
- 5- Öğretim görevleriyle hizmetlilerin sıhhi kontrol muayenelerinin yapılması
- 6- Bulaşıcı hastalıklara karşı tesirli bir mücadele programının devlet teşkilatı ve çocuk velilerinin işbirliği ile tatbik edilmesi

³⁶ Bkz. Komasyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 86 - 109

³⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s. 90 - 91

- 7- Beden eğitimi çalışmalarının gruplara ayırarak hijyen prensiplerine uygun olarak tertip ve tanzim edilmesi
- 8- Mental okul hijyeninin ana ve ilkokullarda tatbikine çalışılması
- 9- Sağlık eğitiminin ilkokulların her safhadaki faaliyetleri arasına sıkılaştırılmasını sağlayabilecek hükümler, yönetmeliğin ana ve sağlık müfettişleri, okul hekim, hemşire ve sağlık memurlarının ve öğretmenlerinin vazifelerine dâhil edilmesi

Raporda hiçbir zaman uygulanamayacak olan “Okullararası Sigorta Kurumu”nun oluşturulması istenmiş, buna göre öğrencilerin sigorta karşılığında devlet hastaneleri veya diğer hastanelerde muayene edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca öğrenci dosyalarında sağlık kayıtlarına önem verilmesi istenmiş, yardıma muhtaç ve sahipsiz, suçlu çocukların eğitim, sağlık ve korunma meseleleri için bakanlıklar ve ilgili kuruluşlar arasında işbirliğinin önemi raporda vurgulanmıştır. Bunun yanında komisyon okul sağlığı, öğrenci sağlığı ve teşkilatı için kanun ve yönetmeliklere ait iki kanun tasarısı da hazırlamış ve raporda bu kanun tasarılarını detaylı olarak belirtmiştir.³⁸

Raporun okunmasından sonra okullarda öğretmen ve öğrencilerin sağlık sorunlarıyla ilgili görüşler konuşmacılar tarafından dile getirilmiştir. Bu konuşmacılar sağlık ile ilgili bu raporun hazırlandığı için son derece önemli bir eksiğin giderildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı bölümlerin eksikliği dile getirilmiştir. Ankara Atatürk İlkokulu Başöğretmeni Kemal Atatuğ; **“Beşinci Milli Eğitim Şurası İlköğretim davasını her bakımdan ele almış bulunmaktadır. Komisyonda sayın doktorlarımız hazırlamış oldukları bu kanun hakikaten şaheserdir... Bu kanunda mali mevzuat özel idarelere**

³⁸ Komisyon Tarafından Hazırlanan Kanun Tasarıları için bkz, M.E.B., *a.g.e.*, s. 96 - 109

yüklenmiştir. Özel idarelerin çok zayıf bünyesinde böyle bir kanunun tahakkuk edebilmesine imkân göremiyorum. Bu bakımdan imkân varsa bu kanuna geçici bir madde ilavesini teklif ediyorum. Bu geçici madde ile seyyar doktorlar, seyyar dispanserler temini sağlanmalıdır. Yani bir hemşire veya doktor malzemesiyle beraber kaza ve köyleri gezmeli, çocukların sıhhati ile ilgilenmelidir ...”³⁹

Aynı konuda Ankara Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Rasim Adasal; sadece vücut sağlığı değil çocukların psikolojik yapısının da önemli olduğuna dikkat çekerek; *“..Arkadaşlar, çocuk her şeyden önce bir ruh varlığıdır, çocuk da bir şahsiyettir. Çocuk her bakımdan, öğretmen için, Türk milleti için bir varlıktır. Çocuğunun sıhhatinin korunması demek sadece uzvi organlarının tedavisi demek değildir. Burada belki bir zuhul olmuştur... Görüyorum ki arkadaşlarımız daha ziyade bu raporlarını az önce söylediğim gibi organik hastalıklar bakımından verem, bağırsak, adale romatizması bakımlarından nazarı mütalaaya almışlar ve nihayet bir de profilaktik tababet mevzuunda bir takım ana prensipleri ileri sürmüşlerdir...”⁴⁰*

Şûra üyelerinden İzmir Yetiştirme Yurdu Müdürü Bekir Atakan raporun hazırlanış itibariyle önemli olduğunu, fakat teşkilat yönünden ve ekonomik olarak uygulanamayacağını, çünkü merkezden yönetilen bir teşkilatın bunu gerçekleştiremeyeceğini belirterek *“...Teklif edilen kanun tasarısı kendisinden evvel planlar gibi yukarıdan aşağı bir teşkilat tavsiye etmektedir. Bu tarz böyle konularda pratik ve hayati değildir. Önümüzde bunu teyit eder pek çok misaller vardır. Bu itibarla: Memleketin iklim bölgeleri esas olmak üzere her bölgenin genişlik ve ihtiyacına göre bölge merkezleri ihdas edilmesine taraftarım. Bu suretle her bölgenin*

³⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 113

⁴⁰ M.E.B., *a.g.e.*, s. 114 - 115

*sağlık hususiyetine göre alet ve malzeme ile teçhizi, bu hususiyetlere göre alet ve malzeme ile teçhizi, bu hususiyetlere göre eleman hazırlama imkânları sağlanmış olur...”*⁴¹ şeklindeki sözleriyle önemli bir gerçeği dile getirmiştir. Daha sonra söz alan bakan Tevfik İleri; “.. *Hükümetin Milli Eğitime önem verdiğini ve milli eğitim bütçesinin arttırıldığını, mutlaka kararların uygulanacağını, özel idare bütçelerinin de arttırılarak rapordaki hususiyetlerin gerçekleştirileceğini*”⁴² ifade etmiştir. Komisyon üyelerinin rapora ait savunmalarını yaptıktan sonra rapor ittifakla kabul edilmiştir.⁴³

3. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İçin Hazırlanmış Olan Raporun Yetiştirme Yurtlarına Ait Yönetmeliklerin İncelenmesi ve 5387 Sayılı Kanunun Gözden Geçirilerek Tadile Muhtaç Taraflarının Araştırılması ve Bu Mevzuların Üzerinde Teklifler Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Komisyon, Türkiye’de özel eğitimin ilk kapsamlı toplantısı ve ilmi açıdan üst düzeyde tartışan ve rapor hazırlayan bir kurul özelliği taşıması açısından eğitim tarihimiz için de önemli bir çalışmadır ve ilkleri temsil ettiği içinde ayrıca önem taşır. 32 üyeden oluşan komisyon o dönemde İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı olan Ordinaryüs Profesör Doktor Fahrettin Kerim Gökay başkanlığında çalışmalar yapmış,⁴⁴ çalışmalar sonunda özel eğitime muhtaç çocuklar, yetiştirme yurtları yönetmelikleri ve 5387 sayılı Çocukları Koruma Eğitimi Kanununun Esasları ve uygulamaları hakkında tadilatlar içeren rapor hazırlamışlardır.⁴⁵ Raporun giriş bölümünde

⁴¹ MEB., *a.g.e.*, s. 126 - 127

⁴² *A.g.e.*, s. 127 - 129

⁴³ Dinç, *a.g.e.*, s. 104

⁴⁴ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 83

⁴⁵ Bkz. Komisyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 144 - 162

özel eğitime muhtaç çocukların tanımı, gruplamasını ve özelliklerini ve özel eğitime tabi olmalarının gerekçelerini açıklamıştır. Bu konudaki mevcut durumun ve bununla ilgili 5387 sayılı kanunun yetersiz ve milli eğitim uygulamaları açısından sakıncalı ve eksik yanları gösterilmiştir. Devamla korumaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar; sosyal yönden, bedence özürlü ve hasta olan çocuklar, zihin kabiliyetleri normalden ayrılan çocuklar, üstün zekâlı ve istidatlı çocuklar, suça yönelmiş ve suçlu çocuklar, psikozlu veya psikonevrozlu çocuklar olarak derecelendirilme yapılmıştır.⁴⁶

Raporun diğer bölümünde bu çocukların ilgili olarak bağlı olduğu kurumlar olarak Milli Eğitim Bakanlığı, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yetiştirme Yurtları, Müşahede, Teşhis ve Barındırma İstasyonları, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı İş Kanununa göre İlgili Müesseseler, Belediyeler ve hayır müesseseleri olarak gösterilmiş ve bu konuda tüm müesseselerin işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Bu müesseselerde hizmet ederek personelin özellikleri, eğitimi ve gelir kaynakları belirtilmiştir. Bu kurumlarda görev alacak personelin yetişmesinde üniversitelerin ve okul, öğretmen, idareci, sağlık personelinin eğitiminin özel bir şarta tabi olması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca 5387 sayılı kanunun tadil edilen bölümleri de raporda açıklanmıştır. Raporun sonuç bölümünde ise **“Çocukları koruma kanununa esas olarak prensipler”** ve **“Geri-normal ve üstün zekâlı tanınması”** ile ilgili ekstra bir rapor yayınlanmıştır.⁴⁷

Raporların okunmasından sonra yapılan konuşmalar genelde olumlu yönde olmuş ve aynı konulara ek olarak sözlü ve yazılı öneriler yapılmıştır. Şûra üyelerinden Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi Profesörü İzzet Birant; **“...Çok büyük bir cemiyet**

⁴⁶ Dinç, *a.g.e.*, s. 105

⁴⁷ Ek Rapor için bkz., M.E.B., *a.g.e.*, s. 167 - 174

eksiğimizi tetkik eden ve bütün şumulü ihata ile açıkları hakikaten kapamış olan komisyon çalışması şükranla takdirle zikrederim... Bunun yanında ekonomik bir problem de ortaya çıkar. Binaenaleyh bu özel eğitim müesseselerinin gayet tabii santralize edilmeleri ve bütün bu işler için gerekli teçhizatla teçhiz edilmeleri zaruri olur...”⁴⁸ şeklinde ifadesiyle raporları bir uzman gözüyle olumlu bulmuştur. Yine İstanbul Üniversitesi Farmakobotanik ve Genetik Profesörü ve şura üyesi Sara Akdik; “...Arkadaşlar, arızalı çocuklar zaten üzgündürler. Binaenaleyh bu çocukları arızasız çocukların neşesi arasına sokmak onların üzgünlüklerini daha da artırır. Çocuklar hiçbir zaman hissiyatlarını gizleyemezler... Ricam şudur: Eğer arızalı çocuklar için ayrı mektepler açmayacak isek o halde özel bir sınıf yapmayalım, hepsini beraber karıştıralım. Yok, eğer ayrı okutmak istiyorsak o halde bunları tamamen birbirinden ayıralım bendeniz bunu rica ediyorum.”⁴⁹ şeklinde öneride bulunmuştur.

Aynı şekilde şura üyesi İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Usul Hukuku Profesörü Sulhi Dönmezer özellikle çocuk suçluların cezalandırılması usulü hakkında görüşler beyan etmiş, suçlu çocukların özel çocuk mahkemelerinin kurulmasını, Avrupa ve Amerika gibi gelişmiş ülkelerde böyle olduğunu belirterek; “...Özel eğitime muhtaç çocuklar ve bilhassa suçlu çocukların bilahare sevk edilecekleri müesseseler hakkında da bir umumi mülahaza sarf etmek istiyorum. Bu da şudur: arkadaşlar, bu müesseseleri sadece devlete bağlamak, resmi memurların idaresine tevdi etmek artık dünyada terk edilmiştir. Bugün bu müesseselere vazifeli olarak halk mümessillerini sokmak yolu ihtiyar ediliyor. Başka memleketlerde Amerika’da çocuk ıslah evlerinin idare heyetlerine dahi halk

⁴⁸ MEB, a.g.e., s. 178 - 179

⁴⁹ A.g.e., s. 183

*müessilleri, belediye meclisleri, muhitin tanınmış ve sosyal işlere meraklı kimselerinin iştiraki sağlanıyor...*⁵⁰ ifadesiyle özel teşebbüs ve toplumunda bu faaliyetlere katılmasını önermiştir. Raporu hazırlayan komisyon üyelerinin rapor hakkındaki savunmalarından sonra rapor kabul edilmiştir.⁵¹

4. İlköğretim Kanunu Tasarısının İncelenmesi ve Mecburi İlköğretimin Planlanması Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Komisyon, Bakanlık tarafından 12 yıllık bir süreyle ilköğretim planlamasını ve ilköğretim kanun tasarısını incelemiş ve şuranın önemli bir konusunu görüşmüştür.⁵² 70 üyeden oluşan komisyonun başkanlığını İzmir Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer yapmış ve genel kurula hazırladıkları raporu sunmuşlardır.⁵³ Rapor; sekiz ana bölüm ve hükümlerden oluşan toplam 101 maddeyi kapsayan, ilköğretim kanun taslağının içeriği hakkında genel bir değerlendirme ve tadilatlar yapan bir taslak niteliği taşır. İlköğretim Kanunu tasarısı hakkında rapor yorumu **“Bu kanun taslağının bariz karakteri halk ile öğretmen arasında sıkı ve samimi işbirliğine önemle yer vermiş bulunmasıdır”** şeklinde belirtilmiştir. Rapordaki önerilen taslakta ilköğretim kanun tasarısının bazı maddeleri aynen kabul edilmiş, bazı maddeleri de tadil edilmiştir.⁵⁴ Komisyon raporunda ilköğretim kanun tasarısının üzerinde önemle durulan bölümler şöyle belirtilmiştir;⁵⁵

- 1- Teşkilat ve ilköğretimde vazifeliler
- 2- Öğrenci devam işleri ve bunlarla ilgili kanuni mevzuat

⁵⁰ *A.g.e.*, s. 190 - 191

⁵¹ Dinç, *a.g.e.*, s. 106

⁵² Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 29 - 30

⁵³ Komisyon Raporu için bkz, M.E.B., *a.g.e.*, s. 215 - 239

⁵⁴ Dinç, *a.g.e.*, s. 107

⁵⁵ M.E.B., *a.g.e.*, s. 236 - 237

- 3- İlköğretim kurulları
- 4- Okula devamı sağlamak için alınacak türlü tedbirler
- 5- İlkokul öğretmenlerinin hak ve vazifeleri
- 6- Bir sınıfa (dershaneye) düşen öğrenci sayısı
- 7- Tasarımın dördüncü bölümünü teşkil eden gelirler ve giderler

Raporda bakanlık tarafından şuraya sunulan ilköğretim gelişme planının ve ilköğretim kanununda tespit edilen hedeflerin zamanında ve tam olarak başarılması için mali kaynakların yetersiz olduğu ve mutlaka kaynakların artırılması gerektiği belirtilmiştir. Mali kaynakların artırılması için öneriler de üç şekilde sıralanmıştır.⁵⁶

- 1- Büyük ölçüde ilk tesis ihtiyaçlarını 12 yıl için paylaşmak ve bunu realize etmek için yine planlı bir ödenek sistemi meydana getirmek
- 2- Bu planın istilzam(gerektirme) ettirdiği artan öğretmen maaşlarını Devlet bütçesinden ödenme sistemini muhafaza etmek
- 3- Mahalli idarelere ilköğretim için sağlam gelir kaynakları temin ederek bu idareleri okulların yapım ve onarımı, ders vasıtalarının temini ile sosyal yardım işlerini bir nizama bağlamak, bu safhalardan ilki için tasarı, varidat tahsisi sistemiyle bazı vergilere kesri munzamlar ilavesini derpiş etmektir.

Ayrıca raporda henüz okul açılmamış nüfusu az ve dağınık köylerin çocukları için pansiyonlu veya yatılı, gündüzlü bölge okulları kurulmasını ve ilköğretim çağında buldukları halde öğrenimlerini zamanında yapamamış çocuklar için gerçek ve tüzel kişilerle, belediyeler, özel idareler ve devlet tarafından yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar açılması önerilmiştir. Raporun okunmasından

⁵⁶ M.E.B., *a.g.e.*, s. 237

sonra şura üyeler söz olarak genelde olumlu görüş bildirmişler, rapordaki bazı bölüm ve terimler hakkında tenkitlerde bulunmuşlardır. Genel kurulda bu raporla ilgili yazılı önergeler, tadilatlar hakkında verilmiş ve rapor tadilatlar yapıldıktan sonra oybirliğiyle kabul edilerek Şûra kararı haline gelmiştir.⁵⁷

5. İlkokul Programının Yeniden Gözden Geçirilmesi Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

Komisyon ilkokul programını yeniden gözden geçirmişler, özellikle programın iki konusunu özellikle tetkik etmişlerdir;⁵⁸

- 1- Mütihazsıs raporlarından faydalanılarak birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tespiti
- 2- Ekonomik hayat bakımından tespit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması

Komisyon bu konulara bağlı olarak hazırladığı raporda birleştirilmiş sınıflarda ilkokul programının daha verimli hale gelmesinin nasıl sağlanılacağına yönelik 24 maddelik öneriler ve köy okullarında öğretimin öğretmen ve sınıf sayısına göre tatbik edilmesine yönelik açıklamaalı çizelgeler hazırlanmıştır.⁵⁹ Ayrıca Sosyal Bilgiler, Tabiat Bilgileri, Müzik derslerine ait önerilen program örnekleriyle I, II, III, IV ve V. sınıflarda Hayat bilgisi derslerine ait ünite örnekleri ve ders müfredatı raporun sonunda ek olarak verilmiştir.⁶⁰ Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi ve Din Bilgisi derslerinin içerikleri hakkında da müfredat değişiklikleri yine raporda yer almıştır. Raporun 15. maddesinde Din dersleri öğretimi ile ilgili yeni

⁵⁷ Dinç, *a.g.e.*, s. 108

⁵⁸ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 31 - 32

⁵⁹ Komisyon Raporu için bkz., M.E.B., *a.g.e.*, s. 349 - 357

⁶⁰ Ekler için bkz., M.E.B., *a.g.e.*, s. 358 - 367

değişiklik Şûra genel kurulunun en önemli tartışma konusu haline gelmiştir.⁶¹

Raporda; ilkokul programının amacıyla muhtevası arasında ahenk sağlanması, toplu öğretimin devam ettirilmesi, ilkokullarda haftalık, aylık ve yıllık çalışma saatlerinin kullanılmasında esneklik tanınması, ilk okuma - yazma öğretimine büyük ve küçük harflerin birlikte kullanılarak başlanması, ilkokul programının yaygınlaştırılmadan önce belli bir süre için denenmesi, verimliliğin artırılması için öğretmenlerin seminerlerden geçirilmesi ve köy okullarında uygulama bahçesi, işlik kümesi ve benzeri tesislerin kurulması teklif edilmiştir. Raporun okunmasından sonra rapor hakkında görüşler ve eleştiriler yapılmıştır. Rapor hakkında ilk eleştiriye Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni Faik Reşit Unat getirmiş, ilkokul müfredatını son derece olumlu bulduğunu fakat uygulamalarda zorluk çekileceğini ifade etmiş devamla; *“...Evvvela öğretmen arkadaşlarımızı aydınlatıcı bir kılavuz programını ihtiva edecek müfredat üzerinde çalışmalara dair kitapların örneklerine, vasıtaların tespitine, bibliyografya hülasa muhtelif çalışmalara ve hiç olmazsa bir sene denenmesine ve bundan sonra kati karara varılmasına ihtiyaç duyuyor...”*⁶² diyerek programın bir yıl denenmesini talep etmiştir.

Yine Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni Fuat Gündüzalp raporun özellikle demokratik eğitim açısından önemli noktaya temas ettiğini belirterek; *“...İkinci olarak şunu arz edeyim; ilkokul öğretmenlerine büyük bir serbestlik verilmektedir. Bu onları mahalli şartlar içerisinde inisiyatife sevk etmektedir. Onların ellerini kollarını bağlamamaktadır. Bu da demokrasi gelişmemizle çok uygun düşen*

⁶¹ Sait Dinç, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Millî Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 109

⁶² M.E.B., *a.g.e.*, s. 369 - 370

*bir inkişaf teşkil etmektedir. Bu mevzuda heyecanlanmamı mazur görmenizi rica edeceğim.*⁶³ ifadesiyle desteğini belirtmiştir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Bülent Nuri esen raporun 15. maddesini eleştirerek din eğitiminin uygun olmadığını söylemiştir; *“...Rapor, çok ileri bir Türkiye görüşü ile tanzim edilmiştir. Yalnız bunun için de bir kambur, bir sui teşekkül gördüm. Bendenize öyle geliyor ki; komisyon bir emri vakiin kurbanı olmuştur... 1953 milat yılında yaşıyoruz. 1948 yılında çıkmış İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine bizde imzamızı attık. Bu vesikanın 18. maddesi diyor ki; herkes inanışında ve dini akidesinde serbesttir. Ancak özel surette eğitimle bunu sağlamak mümkündür. Resmi eğitimle bunu sağlamamalıyız. Meselenin esasını niçin münakaşa etmediniz? Rica ederim, Türkiye teokratik bir devlet değildir. Gerçi getirdiğiniz çareler Pakistan devletinin anayasasına göre çok yerindedir. Fakat Pakistan teokratik bir devlettir. Türkiye teokratik değildir. Hür vatandaş yetiştirmek istiyorsak akidelerinde hür bırakmak mecburiyetindeyiz... Anayasaya bağlı olarak bir kimse olarak, diyorum ki; bu dersin programlardan çıkarılması hususunda bir temenni izhar etmemiz lazımdı. İşte ben bu temenniyi izhar etmek için huzurunuzda çıktım.*⁶⁴ diyerek itirazını dile getirmiştir.

Aynı konuda söz alan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni Rauf Miral hazırlanan raporu savunarak; *“...Fakat realiteyi bendeniz de görüyorum. Biz zorla çocuklarımıza din dersi tedris etmiyoruz, jandarma, polis kullanmıyoruz, cebri bir vaziyet yoktur. Biz halkın isteğini yerine getiriyoruz. Mubassırlar (gözetleyiciler) arkamızdan koşmuyorlar, cemaatle namaz kılmıyoruz. Binaenaleyh bunda insan haklarına tecavüz gibi bir şey göremiyorum... Din tedrisatında anlayışı tespit etmek lazımdır. Dinin itikada ve*

⁶³ A.g.e., s. 372 - 373

⁶⁴ M.E.B., a.g.e., s. 373 - 374

metafiziğe ait kısımlarını değil de, ahlaka, fazilete ve milli ahenge kıymet veren kısımlarını ele almak ve bunlar üzerinde durmak lazımdır. Son söz olarak şunu söylerim ki; dini itikatları telkin edecek insanlar vardır. Ve bunları biz bunları küstah, yobaz olarak vasıflandırıyoruz. Çocuklarımızı bu adamların eline terk etmeden biz şu dediğim plan dâhilinde çocuklarımızı yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Bunu demekle umumi hükümlere biz tariz yapmıyoruz...”⁶⁵ şeklinde konuşmuştur.

Bundan sonra bu madde için müzakere açılmış ve uzun müzakereler meydana gelmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri bir şûra üyesi sıfatıyla söz olarak tasarıyı savunan uzun bir konuşma yapmış, konuşmasında hükümetin bu konudaki görüşlerini, anayasal olarak bunun gerekçesini, dini eğitimin başka ülkelerdeki uygulamalarını, bu isteğin halktan gelen bir talep olduğunu, bu uygulamanın din ve vicdan hürriyeti açısından önemli olduğunu, cumhuriyetin kanunlarının bu uygulamaya engel olmadığını söylemiş devamla; *“...Bunu yapmakla gericilik mücadelesinin ilk kazmasını vurmuş oluyoruz. Türk çocuğunun yetişmesi için bütün cepheleriyle birçok eğitime ihtiyacı vardır. Bunun için Türk çocuğu öğretmenin eline teslim edilmiştir... Böyle bir davada Mustafa Kemal’in adını kullanmak yanlıştır. Bir Tevhid-i Tedrisat Kanunu vardır. O kanun Maarif Vekâletinden başkasına mektep açmak hakkını vermez. Ve Maarif Vekâletine imam ve hatip yetiştirmek için okullar açmak vazife ve selahiyetini verir. Ve bu kanun Mustafa Kemal’in zamanında çıkmıştır. Mustafa Kemal’i öyle olur olmaz yerde davalarımıza ve fikirlerimize kalkan diye kullanmaya hakkımız yoktur... Biz vatandaşla karşı karşıyayız. Bu mevzuda vatandaşın tatmin ile mükellefiz... ... Vatandaş çocuğuna din dersi verdimi kabul etmiş, yani itiraz etmemiş ise biz ona coğrafya, geometri, tarih*

⁶⁵ M.E.B., *a.g.e.*, s. 378

bilgisi verir gibi, din bilgisi de veririz ve vatandaş da bizden bunu istiyor...”⁶⁶ sözleriyle hükümetin de bu konudaki görüşlerini şurada belirtmiştir.⁶⁷

Aynı konuda yeniden söz alan Anayasa Hukuku Profesörü Bülent Nuri Esen meseleyi dini açıdan değil devletin düzeni açısından düşünülmesi gerektiğini, laik devletlerin uygulamalara bakıldığında bu uygulamanın doğru olmadığını savunmuş ve bakanın görüşlerine karşı çıkmıştır; *“...Muhteşem Tevfik İleri biraz önce bendenizi bilgilendiren sözler söylerken bir ara uluorta Mustafa Kemal adına ortaya atmalıyım, dediler... Şunu arz etmek isterim ki memlekette laikliğin prensibine aykırı ve mekteplerde dini tedrisat vaaz edilmesi mevzuu gibi devletin istinat ettiği ana hukuk fikrine münafî bir mesele görüşülürken bu devleti kuran insanın anılmamasına imkan yoktur... İşin asıl izah edilmesi lazım gelen cephesi dini tedrisatın okullara konması keyfiyettir. Programlara girmesi işi, bir kanunsuzluk meydana getirmiştir... Demokrasinin ana fikirlerinden, prensiplerinden bir tanesi devletin laiklik esasıdır... Bunları meczetmek suretiyle dedim ki hükümet yanlış karar almıştır...”*⁶⁸ diye tartışmaya devam etmiştir. Genel kurulda daha sonra söz alan konuşmacıların ekseriyeti raporun lehine görüşler bildirerek din dersinin ilköğretim programına girmesine olumlu yaklaşmışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı I. Hukuk müşaviri olan İsmail Hakkı Ülgen bu konu hakkında hukuki bilgiler vermiş, uluslararası hukuk kaidelerini ve anlaşmaları açıklayarak batı devletlerindeki uygulamaları örnek göstererek raporu ve dini eğitimi savunmuştur; *“...Umumi bakımdan; bir ihtiyaç, kollektif bir mahiyet aldığı, hususi teşebbüsler ve vasıtalar bu ihtiyacı tatmine kâfi gelmediği zaman, bu ihtiyacı*

⁶⁶ M.E.B., *a.g.e.*, s. 380 - 383

⁶⁷ Dinç, *a.g.e.*, s. 111

⁶⁸ M.E.B., *a.g.e.*, s. 384 - 387

*karşılacak faaliyetlerin başarılması, umumun menfaatine ve iyiliğine hizmetle mükellef olan devlet için bir vazife olur ve bu itibarla devletin müdahalesi zaruret kesbeder. Devletin müdahale ve faaliyet sahasının tespit ve tayini ise hukuki veya teknik bir mesele olmaktan ziyade siyasi birer meseledir. Bu itibarla devletin müdahale ve faaliyet sahasının tespit ve tayini hukukçulardan ziyade teşri organının salâhiyeti dâhilindedir. Karar yüksek heyetinizdir.”*⁶⁹ Uzun süren bu görüşmeler ve tartışmalardan sonra programın diğer maddelerine ilişkin yazılı önergeler verilmiş, ayrıca üyeler raporda kabul edilen Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin “**Sosyal Bilgiler**” adı altında birleştirilmesini desteklemişlerdir.

Yapılan oylamayla komisyon raporu tadilat ve ilavelerle kabul edilmiştir. Şûranın kararı olmasına rağmen ilkökul programı 1961 yılına kadar uygulanamayacaktır.⁷⁰

6. Yeni İlkokul Yönetmeliği Tasarısının İncelenmesi Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

Komisyon 28 üyeden oluşmuş ve başkanlığını İstanbul Kasımpaşa Ortaokul Müdürü İhsan Kalabay yapmış ve komisyon bakanlık tarafından kendilerine verilen “İlkokullar Yönetmeliği Tasarısı” üzerinde tetkikler yapmış ve bazı maddelerini değiştirmiş, kanun tasarısı üzerinde tadilat ve eklemeleri bir rapor halinde genel kurula sunmuştur.⁷¹ Komisyon tasarısının büyük bölümünü olduğu gibi kabul etmiş ve bunu raporda ilan etmişlerdir.⁷²

Rapor 194 maddeden oluşmuş olan ilkökullar yönetmeliğinin madde irdelenmesine dayanır. Haftalık, yıllık mesai programları,

⁶⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 391 - 409

⁷⁰ Dinç, *a.g.e.*, s. 112

⁷¹ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 32

⁷² Bkz. Komisyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 475 - 498

resmi tatiller, sabah ve öğle uygulaması olarak ikili öğretime geçiş aynen raporda kabul edilmiştir. Günümüz ilkokullarında da okunan **“Günlük Ant”** raporda hazırlandığı şekilde okunmaktadır. İl ve ilçelerde ikili öğretim yapan ilkokulların Vakit Cetveli; **“Cumartesiden Başka Günler İçin Vakit Cetveli”** ve **“Cumartesi Günleri İçin Vakit Cetveli”** olarak hazırlanmış, raporda ilkokullarda derslerin 26 ders saatinden 23 saate inmesi kabul edilmiştir.⁷³ Yine raporda geleneksel imtihan uygulamasına imkân olmadığını, kayıtların ve öğrencilerin devam ve devamsızlıkları konusunu mahalli şartlara göre işleme konulması, ders ödevleri, öğretmenler kurulu ve disiplin kurullarının çalışmalarının daha etkin ve verimli hale getirilmesi teklif edilmiştir.⁷⁴

Rapor hakkında görüşler ifade edilirken birçok maddelere değişiklik veya tadilat amacıyla itirazlar olmuştur. Bazı üyelerde ilkokul yönetmeliğine eklenmek üzere öneriler vermişlerdir. Edirne Lisesi Müdürü ve Edebiyat Öğretmeni Reşat Oğuz; *“...Şimdiye kadar devam etmekte bulunan imtihan usulünün kaldırılarak kanaat notu esasının cari olmasını hatalı buluyorum. Çünkü kanaat notu keyfiyetinde insanlar kemal sahibi oluyorlar fakat cemal sahibi olamıyorlar. İnfialler ve inşirahlar (açıklıklar) kanaat üzerinde rol oynuyor. Daha birçok mahzurları yanında bu sistem çıkar bir yol olmasa gerektir. Bu itibarla imtihan usulü yine cari kalmalıdır. Ortaokuldaki öğrencilere üç dersten bütünlemeye kalma hakkı verildiği halde ilkokulda niçin olmasın? Ortaokulda çocuk çalışma şuuruna ermiştir. İlkokulda iki zümreden ikmale kalma imkânı verilmelidir. Esasen sınıfta kalma imkânı verilmelidir. Esasen sınıfta kalmak bedbinlik (kötümser) verir, ıstıraba sevk eder. Beşinci sınıfta çocuğun 15 gün sonra imtihan edilmesi hatadır.*

⁷³ Vakit Çizelgesi ve Ders Programı için bkz., M.E.B., *a.g.e.*, s. 496 - 497

⁷⁴ Dinç, *a.g.e.*, s. 113

*Başöğretmen tabirinin de kaldırılmasını rica ediyorum.*⁷⁵ ifadesiyle bazı maddelere itiraz etmiştir.

Yine Ankara İlköğretim Müfettişi Mehmet Işık; *“...Birleşmiş sınıflarda son sınıftan hariç sınıfta kalmak gayr-i tabiidir. 5. sınıfta bu imtihan şekli bizi tatbikatta çok müşkülata düşürecektir. Binaenaleyh eskisi gibi kalmasını teklif ediyorum.”*⁷⁶ önerisini getirmiş, Gümüşhane İlköğretim Müfettişi İhsan Öğüş ise disiplin ile ilgili maddelere itiraz ederek; *“...Hukuk ve ceza anlayışında terbiyeye doğru bir kayış gösterirken terbiyenin cezaya meyletmesi veya bunda ısrar etmesi en azından terbiye müessesesinin aczini ifade eder... Talimatnamede disiplin suçlarına verilecek cezalar maddesi baki kaldıkça biz öğretmenler terbiyeci vasfımızdan çok şeyler kaybetmiş olmakla kalmayacağız aynı zamanda disiplin vakalarını yaratan sebeplere yenilerini eklemiş olacağız...”*⁷⁷ diyerek 148. maddenin ekleriyle beraber tamamen kaldırılmasını ve yeni bir başlıkla yazılmasını teklif etmiştir.

Şûra üyeleri genelde ilkokul imtihanlarıyla ilgili maddelere itiraz ve tadilat önerileri yapılmıştır. Daha sonra yapılan oylamada rapor kabul edilmiş ve şura kararı haline gelmiştir. 1953'ten itibaren oluşturmaya çalışılan ilköğretim gelişim planına uygun olarak oluşturulan İlkokullar Yönetmeliği Tasarısı da uzun bir süre uygulanamamıştır.⁷⁸

⁷⁵ M.E.B., *a.g.e.*, s. 499 - 500

⁷⁶ M.E.B., *a.g.e.*, s. 505

⁷⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s. 506 - 507

⁷⁸ Dinç, *a.g.e.*, s. 114

7. İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri, Yeni Öğretim Programı ve Meslekte Olgunlaşma Konuların İncelenmesi Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Komisyon çok kapsamlı bir çalışma yapmış eğitimin temel unsuru olan öğretmenin yetiştirilmesi ve öğretim programı ile öğretmenliğin olgunlaşması için gereken şartlar incelenmiş, rapor hazırlanarak genel kurula sunulmuştur. Fakat bu rapor üyelere dağıtılmış, genel kurulda okunmadan müzakerelere geçilmiştir. Beşinci Milli Eğitim Şûrasının en kalabalık komisyonu olan bu komisyon 89 üyeden meydana gelmiş ve başkanlığını Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih Öğretmeni Faik Reşit Unat yapmıştır.⁷⁹ Komisyon iki tali komisyona ayrılmış ve aşağıdaki iki temel mevzuları görüşmüştür;

- 1- Öğretmen okullarıyla Köy Enstitülerinin yeni öğretim programı taslağı
- 2- İlköğretim elemanlarının meslekte olgunlaşmaları için alınması gerekli tedbirler

Bunların haricinde hazırlanan rapora komisyon üyeleri tarafından önerileri doğrultusunda öğretmenlik mesleğinin gelişmesi için bölümler eklenmiştir.⁸⁰ Raporda seminer ve toplu çalışmaların öğretmen ve diğer görevlilerin sınıf ve atölyelerdeki çalışmalarına yardımcı olabilecek seviyede olması, film ve diğer yayım organları vasıtasıyla öğretmene yardımcı araçların sağlanması, öğretmen yetiştiren kurumların deneme dersleri yapması, konferans toplantı ve seminerlerle çevredeki öğretmenlerin yetişmelerine yardım edici birer pedagoji merkezi olması, öğretmen yetiştiren bütün kurumlarda uygulama okulları kurulması ve haftalık çalışma saatlerinin

⁷⁹ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 30 - 31

⁸⁰ Komisyon Raporu için bkz., M.E.B., *a.g.e.*, s. 562 - 594

düzenlenmesinde öğretmenler kurulunun daha yetkili kılınması istenmiştir.

Bunlarla birlikte getirilen önerilerde son derece önemlidir. Bu öneriler; ilkokul öğretmenlerinin orta dereceli okullara öğretmen olarak geçebilmelerinin zeminin hazırlanması, lise olgunluk ve geçiş sınavına tabi olunması, eğitim enstitüsü bulunan merkezlerde akşam ve yaz seminerleriyle geçiş bilgilerinin verilmesi, böylece ortaokul öğretmen ihtiyacının da karşılanacağı, öğretmenlerin gelişmelerinin sağlanması için müsabakalar açılması ve bu müsabakaların sonuçlarının objektif olması, öğretmenlerin ödülle taltif edilmesi (kitabının bastırılması, ikramiye, kıdem zammı, yurt içi ve yurt dışı parasız seyahatler gibi) her derecedeki öğretmenlerin ve öğretmenlerin dışındaki kişilerin çeşitli orijinal çalışmalarını, buluşlarını değerlendiren ve yayan bir merkez teşkilatının kurulmasını, bu çalışmaları yüksekokulların ve üniversitelerin destekleme şeklindeki tekliflerdir.⁸¹

Raporun sonuçlar bölümünde temenniler yer almaktadır. Temenniler bölümünde; yeni öğretmen okullarında oluşturulan çalışmalarda öğretmen ve müdürlerinin görüşlerinin alınması, öğretmenlerin ders programlarını yeni ihtiyaca göre düzenleyecek devamlı bir neşriyata ihtiyaç duyulduğu, öğretmenlere seminer verilmesi ve yabancı ülkelere imkânlar ölçüsünde gönderilmesi, öğretmen yetiştiren okullarda rehberlik faaliyetlerinin bir an evvel başlatılması, öğretmenlik mesleğine uyum sağlayamayacak öğrenci adaylarının elenmesinde okul idaresi ve öğretmenler kuruluna daha fazla yetki verilmesi, okulların idaresi ve öğretmenler kuruluna daha fazla yetki verilmesi, okulların kapasite, araç-gereç ve fiziki

⁸¹ Sait Dinç, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 115

durumunun iyileştirilmesi, öğretmen adaylarına ekonomik bilgileri verebilecek bir dersin konulabilmesi yollarının aranması teklifleri yer almaktadır.⁸²

Raporun okunmasından sonra özellikle Köy Enstitülerinin programlarının ve işleyişinin üzerinde tartışmalar olmuş. Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni Dr. Halil Fikret Kanat Amerikan usulü eğitimin altyapı olmadan getirildiğini, öğretmen okullarında bazı derslerin çıkarıldığını, bu tür uygulamaların doğru olamayacağını belirterek; *“...meslek derslerinde ilmin kabul edemeyeceği bazı değişiklikler yapıldı ve bunda Amerikan zihniyetinin hâkim olduğu hayretle görüldü. Programlama “eğitim psikolojisi” diye bir ders ilave edilmiş, buna mukabil her öğretmen okulunun temel derslerinden sayılan pedagoji, pedagoji tarihi ve özel öğretim dersleri programlardan çıkarılmış. Sebep? Çünkü Amerika’da bu derslere itibar yokmuş. Arkadaşlar, Avrupa’da hala baş üstünde tutulan bir dersin Amerika’da olmaması, asırlık çınarlar gibi Türkiye’de geleneğini yapmış ilimlerin kovulması için bir sebep midir? Bizim bütün işimiz, rakkas gibi bir sağa bir sola sallanmak mı olacak? Bizim kendi geleneğimiz ve kendi hüviyetimiz yok mudur? Ve biz kendi hüviyetimiz içinde her türlü yenilikleri hazmedecek kudrete ulaşamaz mıyız? Eğer biz kendimize ve kendi hüviyetimize güvenmiyorsak korkarım ki 1999 yılına kadar taklitçilikten kurtulamayacağız...”*⁸³ sözleriyle görüş bildirmiştir.

Buna mukabil oturum başkanı ve Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri bu ithamın doğru olmadığını ilmi gerekçelerle bu değişikliklerin yapıldığını belirtmiş ve devamla; *“...İkincisi; taklitçiliğin bu memlekete neler getirmiş olduğunu biliyoruz. Binaenaleyh taklitten nefret ediyoruz. Üçüncüsü; bu program üzerinde konuşalım,*

⁸² M.E.B., *a.g.e.*, s. 570 - 571

⁸³ M.E.B., *a.g.e.*, s. 595 - 607

*oradaki tatbik şeklini münakaşa edelim. Fakat bunu Amerikalılar istedi de onun için istiyorlar diye kimseyi itham etmeye hakkımız yoktur. İlmin milliyeti olmaz... Sonra, bir nokta üzerinde teessürümü arz etmek isterim. Dostumuz Amerika'dan kültür vadisinde çok yardımlar gördük. Senelerden beri memleketimizde ele alınmamış bir özel eğitim davası vardı. Onun temelini atarken bu dostlarımızdan istifade ettik...”⁸⁴ ifadesiyle bakanlığın çalışmalarını savunmuştur. Yine şura üyelerinden Isparta Merkez Cumhuriyet İlkokulu öğretmeni Bekir Türk eğitimin önemine değindikten sonra devamla; “...*Milli Savunma, milletin maddi gücünü, milli eğitimde, milletin manevi gücünü ifade eder. Bu esas bu şekilde belirtildikten sonra milli savunmaya mütenazır bir milli eğitim sistemi, memleketin istikbalini kurtarabilir. Onun için bir “milli eğitim lisesi” kurulmalıdır. Yani bununla demek istiyorum ki, öğretmen kendi bünyesine göre, ve vazifesine göre, bir bilgi almalı, bunun üstünde de bir milli eğitim fakültesine gidebilecek istikbali görmelidir..*”⁸⁵ şeklinde önemli bir öneri getirmiştir.⁸⁶*

Yazılı önergelerden sonra komisyon raporu 4 muhalif oya karşı oy çokluğuyla kabul edilmiştir. Komisyon raporundaki kararlar 1954'ten itibaren uygulanamadığı ve 1954'te Köy Enstitülerinin kaldırılarak yerine İlköğretmen okulları açılmıştır.⁸⁷

8. İlkokul Öğretmenlerinin İstekleri ile İlgili Dilekler Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Bu komisyon 20 kişiden oluşmuş, başkanlığını Milli Eğitim Bakanlık Müfettişlerinden Sami Akyol yapmıştır.⁸⁸ Komisyonun

⁸⁴ M.E.B., *a.g.e.*, s. 607 - 608

⁸⁵ M.E.B., *a.g.e.*, s. 634 - 635

⁸⁶ Dinç, *a.g.e.*, s.117

⁸⁷ Dinç, *a.g.e.*, s. 117

⁸⁸ Bkz. Komisyon Üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 34

hazırladığı rapor 54 maddelik dileklerden oluşmuştur.⁸⁹ Dileklerde ilkokul öğretmenlerinin mali, öğretim, sağlık ve araç-gereçle ilgili sorunlarını ve başta bakanlık olmak üzere devletten bu konudaki talepler yer almaktadır. Şura genel sekreterliğine verilmiştir. Beşinci Milli Eğitim Şurasının son toplantısı olan dilekler komisyonu oturumundan sonra Bakan Tefvik İleri kapanış konuşmasıyla şura sona ermiştir.⁹⁰

C. V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASININ UYGULAMALARI

1950'li yıllardan sonra Türkiye'de gerek siyasi atmosferin değişmesi, batıyla ve özellikle Amerika'yla ilişkilerin yoğunlaşması, ekonomi ve sanayi alanında gelişmeler eğitim ve öğretimdeki uygulamalarda yansımıştır. Özellikle Demokrat Partinin eğitimde halkın beklentisine ve taleplerine yönelik popülist uygulamaları eğitime de yansımış, nüfus artışına paralel olarak okul açma ve sayısını artırma uygulamaları özellikle öğretmen ihtiyacını gündeme getirmiştir: Özellikle ilköğretime talebin kırsal alanda ve şehir merkezlerinde artması bu uygulamaları hızlandırmıştır. Bundan dolayı 1952'de hazırlanan 12 yıllık ilköğretim gelişme planı Amerikalı Eğitimci Prof. Dr. K. Wofford'un Türkiye'deki ilköğretim okullarında incelemelerinden sonra hazırladığı rapordan sonra hazırlandı.⁹¹ Beşinci Milli Eğitim Şûrası, bir açıdan bu planın uygulamaya başlaması için eğitimcilere bir bilgi vermek ve desteklerini sağlamak açısından toplanmıştır. Şûrada ilköğretimin değişik konularının seçilmesi bu görüşü desteklemektedir.

⁸⁹ Bkz. Dilekler Komisyonu Raporu, M.E.B., *a.g.e.*, s. 692 - 707

⁹⁰ Dinç,, *a.g.e.*, s. 117

⁹¹ Bkz. K.V. Wofford, *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, Ankara 1952 (M.E.B. tarafından 1952'de çevrilerek yayınlanmıştır)

Özellikle Şûra genel kurulunda bakan Tevfik İleri'nin konuşma ve müzakerelere fazla müdahil olması ve tartışmalara otoriter tavırlarıyla katılması bir anlamda hükümetin hazırladığı uygulama planında kararlılığını göstermesi açısından önemlidir.⁹² Şûranın aldığı kararlardan en önemlisi olan İlkokul Programı 1961 yılına kadar uygulanamamış, 1961'de Milli Eğitim Planı döneme geçtikten sonra bu program bazı değişikliklerle uygulanmıştır.⁹³ Şûra kararı olan "**Özel Eğitime Muhtaç Çocukların**" yetiştirilmesi amacıyla görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesi için Gazi Eğitim Enstitüsünde "**Özel Eğitim Bölümü**" açılmıştır. Bölüm başkanı pedagoji uzmanıydı, ayrıca bölümün öğretmenlerinin büyük bir kısmı Amerikalı uzmanlardan olması dikkate değer bir gelişmedir. Fakat 2 yıl sonra 1955'te burada görev alan kişilerin bölüm değiştirmek istemesi üzerine "**Özel Eğitim Bölümü**" kapatıldı. Bu bölümde görev alan öğretmenlere "**Göz Anatomisi ve Arızaları**", "**Sağlıklar Eğitimi**" dersleri verilmiştir.⁹⁴ Daha sonra özel eğitim öğretmenlerine yardım amacıyla 1983'te Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde "**Özel Eğitim Öğretmenliği**" Lisans Programı açılmış, 1989'da bu program **Özel Eğitim Bölümüne** dönüştürülmüştür.⁹⁵

Şûrada kabul edilen Öğretmen Okullarının 6 yıla çıkarılması Demokrat Parti döneminde gerçekleşmemiş, 1970'den sonra birleştirilmiş eğitim olarak "**Öğretmen Liseleri**" adıyla uygulamaya konulmuş, fakat 1739 sayılı 14.06.1973 tarihli "**Milli Eğitim Temel Kanunu**" ile bu okullardan yetişenlerin öğretmen olması ortadan

⁹² Sait Dinç, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 118 – 119

⁹³ Cavit Binbaşıoğlu, *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul 1995, s. 388

⁹⁴ Binbaşıoğlu, *a.g.e.*, s. 339 - 340

⁹⁵ Dinç, *a.g.e.*, s. 119

kaldırılmıştır.⁹⁶ Şûra tarafından kabul edilen 5387 sayılı kanunun değiştirilerek hazırladığı kanun taslağından Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Esirgeme, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı bazı kurumlarında faydalandığı görülmektedir.⁹⁷ 1954 yılından itibaren Şurada kabul edilen **“Resmi ve Özel Anaokulları ve İlkokulları için Okul Sağlığı Teşkilatı Yönetmeliği”** Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla uygulamaya konulmuştur.⁹⁸

1950’lerden sonra halkın talebi ve Demokrat Partisinin desteklemesiyle özellikle ilkokuldan başlamak üzere Din derslerinin müfredat ve saatleri artırıldı. Şuranın ilkokul programı raporunda da alınan bu konu dini eğitimin devlet tarafından verilip verilmeyeceği, laiklik ve uygulamaları açısından kamuoyu gündemini uzun süre meşgul etmiştir.⁹⁹ Aynı şekilde 1954’te Talim ve Terbiye kurulunun altığı kararla **“Muhtelif Gayeli Ortaokullar”** açıldı (Muş, Nevşehir, Mustafa Kemal Paşa ve Balya’da).¹⁰⁰ Şura kararlarından olan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi Derslerinin Sosyal Bilgiler olarak öğretmen okulları ile Köy Enstitülerinde uygulanması 1968 yılına kadar gerçekleştirilememiştir.¹⁰¹ 1957’de önemli amaçlar için açılan **“Muhtelif Gayeli Ortaokullar”** verimsiz ve kadrosuzluk gerekçesiyle sonuçları tam olarak alınmadan kapatılmışlardır. Yine 1959’da çağdaş eğitimin bir parçası olan Rehberlik faaliyetleri için önce Ankara’da; daha sonra İstanbul, İzmir, Erzurum, Adana, Eskişehir ve Bursa gibi il

⁹⁶ Bkz. M.E.B., **“Milli Eğitim Temel Kanunu”**, Ankara 1984, Kanunun 43. Maddesi Öğretmenliğin ayrı bir meslek olduğunu ifade ederek **“öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır”** hükmüyle bu görevi üniversitelere vermiştir.

⁹⁷ Ziya Karamuk, **50. Yılında Milli Eğitimimiz**, İstanbul 1973, s. 198

⁹⁸ Dinç, **a.g.e.**, s. 119

⁹⁹ **A.g.e.**, s. 119

¹⁰⁰ **Tebliğler Dergisi**, Cilt 16, Sayı 770, 1953

¹⁰¹ Binbaşoğlu, **a.g.e.**, s. 369

merkezlerinde “*Rehberlik Araştırma Merkezleri*” kurulması önemli bir uygulama olmuştur.¹⁰²

Şûranın en önemli kararlarından olan ilkokula öğretmen yetiştirilmesi için önerilen **İlköğretmen Okulları, 6234** sayı ve **27.1.1954** tarihli kanunla oluşturulmuştur. Aynı kanunla Köy Enstitüleri kaldırılmış ve görevleri İlköğretmen okullarına devredilmiştir. Bu uygulamada Demokrat Partinin siyasi bir hesaplaşma mantığı izlediği gözlenmektedir.¹⁰³ İlköğretimin sorunları hakkında Beşinci Milli Eğitim Şurasının aldığı tavsiye niteliğindeki kararlara rağmen ilköğretimin sorunları hızla büyümüştür. Genel olarak bakıldığında 1960'lara kadar okullaşma ve öğrenci sayısındaki artışa rağmen okul öncesi eğitimin yetersizliği, okullarda öğretmen sayısının istenilen seviyeye getirilememesi ve öğretmenin nitelikli olarak yetiştirilememesi, kadınların öğretimden yararlanma oranının erkeklere oranla geride kalması Milli Eğitimin temel sorunları olarak gündemde kalmıştır. Bu dönemin özellikle ilköğretimdeki temel sorunlarından birisi de 1926 tarihinde çıkartılan Medeni Kanunla eğitim alanında kadınların kanunen eşitliği sağlamasına rağmen fiilen bu eşitliğe gelememişlerdir. 1955 ile 1965 arası istatistikler bunu açıkça göstermektedir.¹⁰⁴

6 Yaş Üzeri Okur-Yazar Oranı¹⁰⁵

YILLAR	ERKEK	KADIN	ORTALAMA
1955	%55,0	%25,5	%40,2
1960	%53,8	%24,8	%39,5
1965	%64,04	%32,8	%48,7

Mecburi ilköğretim kadın ve erkek arasındaki eşitliğin en belirgin şeklini teşkil etmesine rağmen eğitim imkânlarından örf,

¹⁰² Binbaşoğlu, *a.g.e.*, s. 370

¹⁰³ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 111

¹⁰⁴ Dinç, *a.g.e.*, s. 120

¹⁰⁵ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Genel Nüfus İstatistikleri*, Ankara 1968

gelenek ve dini yaklaşımlarla özellikle kırsal kesimde kadınların faydalandırılmaması,¹⁰⁶ yalnız 1950'den itibaren iktidarı elinde bulunduran Demokrat Partinin değil Cumhuriyet dönemindeki bütün siyasi iktidarların sorumluluğu olduğu bir gerçektir. 1960 – 1961 UNESCO verileri bütün öğretim kademelerinde bu gerçeği açıkça vurgulamaktadır;

1960 - 1961 Ders Yılı – Kız Öğrencilerin UNESCO Verilerine Göre Eğitime Katılma Oranları¹⁰⁷

İLKÖĞRETİM	ORTAÖĞRETİM	ÖĞRETMEN OKULLARI	YÜKSEK ÖĞRETİM	GENEL ÖĞRETİM
%38,4	%24,2	%34,0	%20,8	%29,3

KAYNAKÇA

- AKSOY, Cahide(İleri), *Babam Tevfik İleri*, Ankara, 1977
AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1980'e)*, Ankara, 1983
BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul, 1995
DİE, İstatistik Genel Müdürlüğü, *Genel Nüfus İstatistikleri*, Ankara, 1968
DİE, *Türkiye'de Eğitim Hareketleri, 1927 – 1966*
DİNÇ, Sait, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Nobel Kitabevi, Adana, 2004
DİNÇ, Sait, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923–1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999
İLERİ, Cahide, *Tevfik İleri, Yassıda ve Kayseri Günlükleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003
KARAMUK, Ziya, *50. Yılında Milli Eğitimimiz*, İstanbul 1973
KOÇER, Hasan Ali, *Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler, Düşünceler*, Ankara, 1975
M.E.B., *Beşinci Milli Eğitim Şûrası(Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar)*, Tıpkı Basım, İstanbul 1991,
M.E.B., “*Milli Eğitim Temel Kanunu*”, Ankara,1984
M.E.B., *Tebliğler Dergisi*, Cilt 16, Sayı 770, 1953
M.E.B., *Tebliğler Dergisi*, Sayı 1085, (30 Kasım 1959)
SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992
SHAW, Stanford, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Cilt 2*, İstanbul, 1983
TDV, *Her Yönüyle Tevfik İleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara,1995
WOFFORD, Kate V. *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, MEB Yay., Ankara, 1952
Zafer Gazetesi, 15. 08. 1950 tarihli sayı

¹⁰⁶ Hasan Ali Koçer, *Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler, Düşünceler*, Ankara 1975, s. 50 – 52

¹⁰⁷ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Genel Nüfus İstatistikleri*, Ankara 1968

V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASINA KATILANLARIN GENEL LİSTESİ*

Tevfik İLERİ	- <i>Milli Eğitim Vekili* – Şûra Başkanı</i>
Yavuz ABADAN	- <i>Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı, Prof. Dr.</i>
Gafur ACATAY	- <i>İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Entomolojisi ve Koruma Enstitüsü, Prof. Dr.</i>
Rasim ADASAL	- <i>Ankara Tıp Fakültesi, Prof. Dr.</i>
Süleyman ADIYAMAN	- <i>Ödemiş Kaymakçı Köyü Okulu Öğretmeni</i>
Kemal AKALIN	- <i>Beşikdüzü Köy Enstitüsü Öğretmeni</i>
Mustafa AKAN	- <i>Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü Müdürü</i>
İzzet AKAY	- <i>Erzurum Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Muvaffak AKBAY	- <i>Hukuk Fakültesi Dekanı, Prof. Dr.</i>
Danyal AKBEL	- <i>Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Vekili</i>
Necati AKDER	- <i>Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Profesörü</i>
Muhittin AKDİK	- <i>İstanbul Milli Eğitim Müdürü</i>
Sara AKDİK	- <i>İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Farmakobotanik ve Genetik Prof. Dr.</i>
İzzet AKGÜL	- <i>Muğla Köyceğiz İlçesi Milli Eğitim Memuru</i>
Kemal AKGÜN	- <i>Bolu Kız Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmeni</i>
Himmet AKGÜN	- <i>İstanbul Vefa Lisesi Müdürü, Dr.</i>
Fahri AKINCI	- <i>Çorum Milli eğitim Müdürü</i>
Halil AKINCI	- <i>Urfa İlköğretim Müfettişi</i>
Münevver AKÖZ	- <i>Çanakkale 383 Numaralı Kurs Öğretmeni</i>
Niyazi AKŞİT	- <i>İstanbul Eğitim Enstitüsü Öğretmeni</i>
Zeki AKTAN	- <i>Diyarbakır Öğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğ.</i>
Halil AKYAŞ	- <i>İzmir - Bayındır Arıkbaşı Köyü Öğretmeni</i>
İlyas AKYAZI	- <i>İstanbul Musevi Lisesi Müdürü</i>

* Listede Şûraya katılan üyelerin konumları, görev ve unvanları ile görevlendirme tanımları dönemin tanımları ve görev unvanlarıdır. Şûraya katılanların görev ve unvanları herhangi bir değişiklik yapılmadan hazırlanan listeden aynen alınmıştır. Herhangi bir yanlışlık veya basım hatası bulunmamaktadır.

• *Demokrat Parti* döneminde Milli Eğitim Bakanlığının adı *Milli Eğitim Vekâleti* olarak değiştirilmiş ve *Milli Eğitim Bakanı* için o dönemde *Milli Eğitim Vekili* unvanı kullanılmıştır.

Nihat AKYIL	- <i>Kastamonu Göl Köy Enstitüsü Öğretmeni</i>
Sami AKYOL	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Müfettişi</i>
Zehra ALAGÖZ	- <i>Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni</i>
Cemal ALAGÖZ	- <i>Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Prof.</i>
İrfan ALICIOĞLU	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Teftiş Kurulu Başkanı</i>
Osman ALKANLAR	- <i>Sarıkamış Boyalı Köyü Öğretmeni</i>
Leman ATAY	- <i>Konya Kız Öğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğ.</i>
Fahri ALPAY	- <i>İlköğretim Şube Müdürü</i>
Cemal ALPMAN	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Cevat ALPSOY	- <i>İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Doç. Dr.</i>
Ahmet ALPTEKİN	- <i>Aşkale - Oltu Gezici Başöğretmeni</i>
Kemal ALTAN	- <i>Adana Kız Öğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğ.</i>
Muammer ALTINDİREK	- <i>Ankara Merkez Namık Kemal İlk Okulu Başöğretmeni</i>
Şinasi ALDINDAĞ	- <i>Ankara DTCF Dekanı, Prof. Dr.</i>
Raif ALTINOK	- <i>İzmir İlköğretim Müfettişi</i>
M. Recai ANT	- <i>Ankara Yapı Enstitüsü Türkçe Öğretmeni</i>
Tevfik ARARAT	- <i>İstanbul Pertevniyal Lisesi Edebiyat Öğretmeni</i>
Naşit Galip ARI	- <i>Samsun Merkez Milli Eğitim Memuru</i>
Remzi ARİFİGİL	- <i>Gönen Köy Enstitüsü Müdürü</i>
Fikret ARIK	- <i>Siyasal Bilgiler Fakültesi, Prof.</i>
Baha ARKAN	- <i>Ankara Yapı Enstitüsü Mesleki Sıhhat Bilgisi Öğ.</i>
Hüsamettin ARKAN	- <i>Bursa Kız Lisesi Türkçe Öğretmeni</i>
Mehmet ARKAN	- <i>Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürü</i>
Suphi ARMAN	- <i>İlk Öğretim Şube Müdürü</i>
Giray ARSLAN	- <i>İzmir - Kemalpaşa Ören Köyü Öğretmeni</i>
Esat ARTUK	- <i>Mardin İlköğretim Müfettişi</i>
Asım ARTUN	- <i>Ankara Sağırlar Okulu Müdürü</i>
Mithat ARTUN	- <i>Ankara Yapı Enstitüsü Müdürü</i>
Ali Celâl ARTÜZ	- <i>Ekonomi ve T.V.T. ve K.S.İ.U. Md. Muavini</i>
Hikmet ASAL	- <i>Ankara Merkez Namık Kemal İlkokulu Öğretmeni</i>
Tarık ASAL	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Emin ATAÇ	- <i>Eski Milli Eğitim Müdürü</i>
H. Ragıp ATADEMİR	- <i>Ankara DTCF Felsefe Prof.</i>
Bekir ATAKAN	- <i>İzmir Yetiştirme Yurdu Müdürü</i>
Sıdika ATASAGUN	- <i>Ankara Namık Kemal Ortaokulu Öğretmeni</i>

Kemal ATATUĞ	- <i>Ankara Atatürk I. İlkokulu Başöğretmeni</i>
Macide ATATUĞ	- <i>Ankara Sarar İlkokulu Başöğretmeni</i>
Sıdıka AVAR	- <i>Elazığ Kız Enstitüsü Müdürü</i>
Asım AYAS	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Evrak Müdürü</i>
Nezahat AYDEMİR	- <i>Balıkesir Köy Kadınları Gezici Kursu Başöğretmeni</i>
Hasan AYDIN	- <i>Lâdik Akpınar Köy Ens. Tarih - Coğrafya Öğ.</i>
Davut AYDINASLAN	- <i>Mili Savunma Vekâleti, K.K.K. Harekât Başkanlığı Okullar Şubesi, I. Sınıf Askeri Öğretmen</i>
Halil AYHAN	- <i>Elazığ Lisesi Felsefe Öğretmeni</i>
Nadire AYHAN	- <i>Ankara Necatibey İlkokulu Öğretmeni</i>
Ekrem AZAK	- <i>İst. Teknik Okulu Coğrafya Öğ. ve İdare Md.</i>
Perihan BAKANOĞLU	- <i>Ankara Bahçelievler İlkokulu Öğretmeni</i>
Muzaffer BARANOK	- <i>Ankara İltekin İlkokulu Öğretmeni</i>
Şinasi BARUTÇU	- <i>Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni</i>
Adil BAŞKAN	- <i>İstanbul Eminönü Milli Eğitim Memuru</i>
Nihal BAYAT	- <i>Sağlık Vekâleti Sosyal Yardım İşleri Genel Müdürlüğü Mütahassısı</i>
İhsan BAYKAL	- <i>İvriz Köy Enstitüsü Müdürü</i>
Fuat BAYMUR	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
L.M. BEALS	- <i>Rehberlik Mütahassısı, Prof.</i>
Osman BENER	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Müfettişi</i>
Hüviyet Bekir BERK	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Müfettişi</i>
Halid BERK	- <i>İlköğretim Şube Müdürü</i>
Aziz BERKER	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Kitaplıklar Müdürü</i>
Enver BERKMAN	- <i>İnşaat Fakültesi Dekanı, Prof.</i>
Süleyman BERKÖZ	- <i>Giresun İlköğretim Müfettişi</i>
Sami BİLGİN	- <i>Teknik Öğretim Şube Müdürü</i>
Faik BİNAL	- <i>Özel Okullar Müdürü</i>
Lütfi BİRAN	- <i>Fen Fakültesi Dekanı, Prof. Dr.</i>
İzzet BİRANT	- <i>Ank. Ün. Tıp Fakültesi, Ortopedi Prof. Dr.</i>
Mebuse BİRGİVİ	- <i>Ankara Merkez Namık Kemal İlkokulu Öğretmeni</i>
Nurettin BOYMAN	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Askerlik Öğretim Müdürü</i>
Talât BÜKE	- <i>Nazilli İstiklâl İlkokulu Başöğretmeni</i>
Mustafa CURA	- <i>Ekonomi ve Ticaret Vekâleti V. Raportörü</i>
İlhami CİVAOĞLU	- <i>İstanbul Teknik Üniversitesi Prof.</i>
Kadir ÇAĞAL	- <i>Bursa Ortaokulu Müdürü ve Türkçe Öğretmeni</i>

Nazmi ÇAĞAN	- <i>Milli Savunma Vekâleti K.K.K. Harekât Başkanlığı Öğretim Müfettişi, Tuğgeneral Eşidi Öğretmen</i>
Ziya ÇAĞLAR	- <i>Orman Genel Müdürlüğü Şube Müdürü</i>
Hayri ÇAKALOZ	- <i>İzmir Namık Kemal Lisesi Md. ve Felsefe Öğ.</i>
Rebia ÇAKIROĞLU	- <i>Tokat Cumhuriyet İlkokulu Öğretmeni</i>
Ahmet ÇANKAYA	- <i>Ankara Toprak Ofisi Muhasebe Sekreteri</i>
Süleyman ÇELİK	- <i>Sandıklı Resil Köyü Öğretmeni</i>
Nihat ÇETİN	- <i>Kayseri Lisesi Edebiyat Öğretmeni</i>
Süleyman ÇETİN	- <i>Dinar Kadılar Köyü Öğretmeni</i>
Selâhattin ÇORUH	- <i>Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Turizm Dairesi Md.</i>
Ulvi DAĞLIOĞLU	- <i>Aydın İlköğretim Müfettişi</i>
Raşit DENGİZ	- <i>Ankara Yenihayat İlkokulu Başöğretmeni</i>
Hamit DERELİ	- <i>Ankara DTCF, Prof. Dr.</i>
Saip DEVELİ	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Hüsnü DİKEÇLİGİL	- <i>Diyarbakır - Dicle Köy Enstitüsü Öğretmeni</i>
Mehmet DOĞANAY	- <i>Orta Öğretim Genel Müdürü</i>
Sulhi DÖNMEZER	- <i>İ.Ü. Ceza Hukuku ve Usul Hukuku Prof. Dr.</i>
Refik DURLU	- <i>Manisa Milli Eğitim Müdürü</i>
Kâzım Nami DURU	- <i>Emekli Öğretmen</i>
Ekrem Şerif EGELİ	- <i>İ.Ü. Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr.</i>
Bedi Ziya EGEMEN	- <i>Ank. Ün. DTCF Pedagoji ve Psikoloji Doç.</i>
Mazhar EĞİLMEZ	- <i>Tarım Vekâleti Tedrisat Müşaviri</i>
Ömer Cudi EKE	- <i>Boğazlıyan Orta Okulu Müdürü</i>
Cevdet EKEMEN	- <i>Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdür Vekili</i>
Mithat ENÇ	- <i>Ankara Körler Okulu Müdürü</i>
Ali ERDOĞAN	- <i>Ankara Teşrek Köyü Okulu Öğretmeni</i>
Hulki EREN	- <i>İTÜ Makine Fakültesi Ord. Prof.</i>
Sami ERGUN	- <i>İçişleri Vekâleti Emniyet Genel Müdürlüğü 2. Şube Md.</i>
Sezai ERGÜÇ	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Yapı İşleri Müdürü</i>
İhsan ERKAL	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Zatişleri Müdürü</i>
Macit ERKOL	- <i>Veteriner Fakültesi Dekanı Prof.</i>
Fuat ERKMEN	- <i>Ankara Merkez Necati İlkokulu Başöğretmeni</i>
Nimet ERKUNT	- <i>Ankara Bahçelievler Okulu Başöğretmeni</i>
Şükrü Fuat ERLAÇIN	- <i>İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu İşletme Ekonomisi Öğretmeni</i>

- Abdurrahman EROĞLU** - *Tarım Vekâleti Veteriner Genel Müdürlüğü Şube Müdürü*
- Muhittin EROL** - *Hekimhan Orta Okulu Müdürü ve Fransızca Öğ.*
- Bayram ERŞAHİN** - *Ankara Merkez Balgat İlkokulu Başöğretmeni*
- Faik ERTAN** - *İstanbul Saraçhane İlkokulu Başöğretmeni*
- Baha ERTANA** - *Milli Savunma Vekâleti K.K.K. Harekât Başkanlığı Okullar Şubesinde Sivil Öğretmen*
- M. Fevzi ERTEM** - *Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi*
- Rıza ERTEM** - *Uşak Merkez Müjde İlkokulu Başöğretmeni*
- Bülent Nuri ESEN** - *AÜ. Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Prof. Dr.*
- Adnan ESENİŞ** - *İstanbul Beyoğlu Kız Lisesi Müdürü*
- Tevfik EŞBERK** - *Ziraat Fakültesi Dekanı Prof.*
- Mitat FENMEN** - *Ankara Devlet Konservatuvarı Müdürü*
- Z. Fahri FINDIKOĞLU** - *İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyoloji ve Sosyal Siyaset Prof.*
- Fehim FIRAT** - *Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr.*
- Memduha FIRAT** - *Erzurum Kız Orta Okulu Matematik Öğretmeni*
- Beşir GÖĞÜŞ** - *Ankara Namık Kemal Orta Okulu Müdürü*
- F. Kerim GÖKAY** - *İstanbul Vali ve Belediye Başkanı*
- Macit GÖKBERK** - *Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof.*
- Mustafa GÖKÇE** - *Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü*
- Kâmil GÖKÇORA** - *Tarım Vekâleti Ziraat Genel Müdürü Yardımcısı*
- Mukbil GÖKDOĞAN** - *İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Prof. Dr.*
- Leman GÖKSEL** - *Ankara Namık Kemal İlk Okulu Öğretmeni*
- Ömer Lütfi GÖKSEL** - *Bitlis Milli Eğitim Müdürü*
- Müzeyyen GÖKSEL** - *Ankara Bahçelievler Ortaokulu Müdürü*
- Cevat GÖKTÜRK** - *İzmit Lisesi Müdürü*
- Ahmet Hilmi GÜÇLÜ** - *Kayseri Merkez Bozatlı İlkokulu Başöğretmeni*
- Ömer Kaya GÜLEN** - *Düziçi Köy Enstitüsü Tabiat Bilgisi Öğretmeni*
- Lâtif GÜNAL** - *Antakya Merkez İnönü İlkokulu Başöğretmeni*
- Mehmet GÜNDOĞDU** - *Çanakkale Yenice İlçesi Hamidiye Bucağı Başöğretmeni*
- Kemâl GÜNDÜZ** - *Pulur Köy Enstitüsü Müzik Öğretmeni*
- Fuat GÜNDÜZALP** - *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni*
- Akif GÜNER** - *İst. Üsküdar Ayazma İlkokulu Başöğretmeni*
- Mustafa GÜNERİ** - *İstanbul İlköğretim Müfettişi*

Turgut GÜNGÖR	- <i>Gaziantep Merkez İstiklâl İlkokulu Başöğretmeni</i>
Mübahat GÜNOĞLU	- <i>Zonguldak Kilimli İlkokulu Öğretmeni</i>
Mehmet GÜRCAN	- <i>Burdur Sala Köyü Okulu Öğretmeni</i>
Karabet GÜRCAN	- <i>İstanbul Pangaltı Lisesi Müdürü</i>
Nuri GÜRGÖZE	- <i>Elâzığ İlköğretim Müfettişi</i>
Kâzım İsmail GÜRKAN	- <i>İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr.</i>
Halil GÜVEN	- <i>Antalya Gazipaşa İlçesi Hayradost Köyü Okulu Öğretmeni</i>
Aleksandros HACOPULOS	- <i>İstanbul Zapyon Lisesi Müdürü</i>
Akif HAYIRLIOĞLU	- <i>Mersin İleri İlkokulu Başöğretmeni</i>
Neriman HIZIR	- <i>Ankara Ayşeabla Okulu Müdürü</i>
Osman HORASANLI	- <i>Milli Eğitim Vekaleti Başmüfettişi</i>
Mehmet IŞIK	- <i>Ankara İlköğretim Müfettişi</i>
Hikmet İLAYDIN	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Zekiye İLKESEN	- <i>Ankara Kız Teknik Öğ. Okulu ve İsmetpaşa Kız Enstitüsü Çiçek Öğretmeni ve Atölye Şefi</i>
Esat İNANÇ	- <i>İlköğretim Şube Müdürü</i>
Saffet İRTENK	- <i>İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Müdürü</i>
Ekrem Şükrü İZMEN	- <i>Ankara Üniversitesi Rektörü, Prof. Dr.</i>
Kadir Can KAFLI	- <i>İstanbul Kabataş Lisesi Türkçe Öğretmeni</i>
Hüseyin KALABA	- <i>Adana Merkez 29 Ekim İlkokulu Öğretmeni</i>
İhsan KALABAY	- <i>İstanbul Kasımpaşa Orta Okulu Müdürü</i>
Mehmet KALAÇ	- <i>Milli Eğitim Vekaleti İkinci Hukuk Müşaviri</i>
Halit Ziya KALKANCI	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
H. Fikret KANAT	- <i>Gazi Eğitim Enstitüsü Öğ. Dr.</i>
Nazım KANTOĞLU	- <i>Rize Pazar İlçesi Milli Eğitim Memuru</i>
Nusret KARASU	- <i>Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr.</i>
Kemal KAYA	- <i>İst. Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Ens. Md.</i>
Adviye KAYRAL	- <i>Ankara Merkez Alpaslan İlkokulu Başöğretmeni</i>
Kemal KERPIÇÇİ	- <i>Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Hamdi KESKİN	- <i>Talim ve Terbiye Dairesi Muamelât Müdürü</i>
Muhip KOCAÇINAR	- <i>Arifiye Köy Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmeni</i>
Sabri KOLÇAK	- <i>İzmir İlköğretim Müfettişi</i>
Sinan KOÇYİĞİT	- <i>Manisa Hacıhaliller Köyü Öğretmeni</i>
Nusret KÖYMEN	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Nezihe KUBAT	- <i>Ankara Ticaret Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni</i>

İhsan KURT	- Ağrı Merkez Alparslan İlkokulu Öğretmeni
Halis KURTÇA	- Tekirdağ Milli Eğitim Müdürü
Faruk KURTULUŞ	- Milli Eğitim Vekaleti Yayın Müdürü
Nusret KÜRKCÜOĞLU	- Makine Fakültesi Prof.
W. C. KVARACEUS	- Arızalı Çocuklar Mütahassısı Dr.
H. F. MC LAUGHLIN	- Sağırlar ve Zor İşitenler Mütahassısı
Üveys MASKAR	- Eczacı Okulu Müdürü Ord. Prof.
Roben J. MAASKE	- Öğretmen Yetiştirme Mütahassısı Ord. Prof.
H. C. MILLS	- Öğretim Metotları Test ve Ölçüleri Mütahassısı, Profesör
Rauf MİRAL	- İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni
Kadri MUMCUOĞLU	- İst. Fatih Muallim Naci İlkokulu Başöğretmeni
Enver MÜDERRİSOĞLU	- Artvin Merkez 7 Mart İlkokulu Başöğretmeni ve Milli Eğitim Memuru
Reşat NALBANTOĞLU	- Teknik Üniversitesi Profesörü
Ali OĞUZ	- Erzurum Milli Eğitim Müdürü
Reşat OĞUZ	- Edirne Lisesi Müdürü ve Edebiyat Öğretmeni
Mukadder OKAN	- Sağlık Vekâletinde Akliye ve Asabiye Mütahassısı
Vehbi OKAY	- İlköğretim Şube Müdürü
Cahit OKURER	- Milli Eğitim Vekâleti Kalem Müdürü
Şahap OKUTURLAR	- Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğretmeni
Muslihittin OKYAY	- İstanbul İlköğretim Müfettişi
Cafer OLCAY	- Milli Eğitim Vekâleti Muhasebe Müdürü
Seniha OLGAC	- Ankara İsmetpaşa Kız Enstitüsü Öğretmeni
Emin ONAT	- Teknik Üniversite Rektörü Ord. Prof. Dr.
Cemal ONOGUR	- İzmir Buca Ortaokul Müdürü
Ramazan ORAL	- Seyhan Düziçi Köy Enstitüsü Müdürü
Hüseyin Namık ORKUN	- Devlet Konservatuvarı Tarih Öğretmeni
Selahattin ORTAÇ	- Kocaeli İlköğretim Müfettişi
İhsan ÖĞÜŞ	- Gümüşhane İlköğretim Müfettişi
Ahmet Zeki ÖKMEN	- Edirne Öğ. Okulu Md. ve Meslek Dersleri Öğ.
Burhanettin ÖKTEM	- Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum Bilgisi ve Jinekoloji Prof. Dr.
Sacit ÖNCEL	- İstanbul Işık Lisesi Müdürü
Remzi ÖNCÜL	- Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi

Ahmet ÖNERTÜRK	- <i>Bolu Kız Köy Enstitüsü Müdürü</i>
Hayrullah ÖRS	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Adnan ÖTÜKEN	- <i>Milli Kütüphane Müdürü</i>
Etem ÖVÜL	- <i>Çanakkale İlköğretim Müfettişi</i>
Hasan ÖZBAY	- <i>Ankara Milli Eğitim Müdürü</i>
Şaban ÖZBEK	- <i>Urfa Merkez Cumhuriyet İlkokulu Öğretmeni</i>
Mithat ÖZGÜÇ	- <i>Ankara Harp Okulu Öğretmeni</i>
Ahmet ÖZEL	- <i>Elektrik Fakültesi Dekanı</i>
Kâmuran ÖZERTUNÇ	- <i>Ankara Atatürk Kız Enstitüsü Çocuk Yuvası Öğ.</i>
Mehmet ÖZKAN	- <i>Kırklareli Kavaklı Köyü Başöğretmeni</i>
Sabih ÖZLÜ	- <i>İTÜ Öğrenci Yurdu Müdürü</i>
Hüseyin ÖZTRAK	- <i>Ankara Gazi Yetiştirme Yurdu Müdür Vekili</i>
Ali ÖZTÜRK	- <i>Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü Müdürü</i>
Halil ÖZTÜRK	- <i>Hasanoğlan Köy Enstitüsü Meslek Dersleri Öğ.</i>
Hamdi ÖZTÜRK	- <i>Bingöl İlköğretim Müfettişi</i>
Sezai PARACIKOĞLU	- <i>Çayırhan Yetiştirme Yurdu Müdürü</i>
Vedide Baha PARS	- <i>Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü</i>
Abdullah POTUROĞLU	- <i>Mardin Merkez Gazi Okulu Başöğretmeni</i>
Turgut PÖĞÜN	- <i>İzmir Karataş Orta Okulu Matematik Öğretmeni</i>
Rahmi PULCU	- <i>Ankara İkinci Sanat Ens. Tesviye Atölyesi Öğ.</i>
Peyami SAFA	- <i>UNESCO Milli Komisyon Üyesi</i>
Baha SAKATÜRK	- <i>M.T.A. İç Hizmet Şefi</i>
Ferit SANER	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Nejat SANER	- <i>Ulaştırma Vekâleti Yüksek Denizcilik Okulu Md.</i>
Ferruh SANIR	- <i>İlköğretim Genel Müdürü</i>
Burhan Zihni SANUS	- <i>İst. Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Prof.</i>
Celâl SARAÇ	- <i>Fen Fakültesi Dekan,ı Prof.</i>
Nihat SAYAR	- <i>İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Md.</i>
Osman SAYGI	- <i>Savaştepe Köy Ens. Tarih - Coğrafya Öğ.</i>
Sefa ORHAN	- <i>Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof.</i>
Nami SERDAROĞLU	- <i>İst. Teknik Ün. Elektrik Fakültesi Prof. Dr.</i>
Ali SEYHAN	- <i>İlköğretim Şube Müdürü</i>
Mehcure SEZER	- <i>Erzurum Kız Orta Okulu Müdürü</i>
Nejat SİREL	- <i>İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü</i>
Sabri Esat SİYAVUŞGİL	- <i>İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prof.</i>
Hasan SONGÜLER	- <i>Ankara Elektrik, Havagazı Otobüs İşletmesi</i>

	<i>Müessesesi Dairesi Müdürü Yardımcısı</i>
Mustafa SOYASLAN	- <i>Zonguldak Maden Tetkik Okulu Müdür Yardımcısı ve Fizik Öğretmeni</i>
Hatice SÖKMEN	- <i>Tunceli Nazimiye Uygulama Okulu Başöğretmeni</i>
Rüştü SÖZEN	- <i>Ankara Atatürk Lisesi Müdür Başyardımcısı</i>
Kâmil SU	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi</i>
Mükerrem Kâmil SU	- <i>Ankara Kız Lisesi Öğretmeni</i>
Fadıl Hakkı SUR	- <i>Siyasal Bilgiler Fakültesi Prof.</i>
Refii Şükrü SUVLA	- <i>İktisat Fakültesi Dekanı Prof.</i>
Sıtkı ŞANOĞLU	- <i>İstanbul İlköğretim Müfettişi</i>
Neşet SAYLAN	- <i>Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü</i>
İlhan ŞERBETÇİ	- <i>Burdur 41 Numaralı Kurs Öğretmeni</i>
Fatma ŞERBETÇİOĞLU	- <i>İstanbul Öğretmen Okulu Öğretmeni</i>
Refia ŞEMİN	- <i>İstanbul Ün., Edebiyat Fakültesi Doçenti</i>
Zeki TANIL	- <i>Eskişehir Milli Eğitim Müdürü</i>
Seniha TANSU	- <i>Ankara Namık Kemal Ortaokulu Tarih - Coğrafya Öğretmeni</i>
Atıf TANSU	- <i>İstanbul Teknik Okullar Müdürü</i>
Reşat TARDU	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Müsteşarı</i>
Mümtaz TARHAN	- <i>İstanbul Üniversitesi Psikoloji Prof.</i>
Tahir TEZCAN	- <i>Söke Ortaokulu Müdürü</i>
Celâl TARIMAN	- <i>Ziraat Fakültesi Endüstri Bitkileri Prof. Dr.</i>
Aliye TİMUÇİN	- <i>Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Şükrü TOLAY	- <i>Seyhan - Ceyhan Milli Eğitim Memuru</i>
Cemal TOLLU	- <i>Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü Öğ.</i>
Adnan TOLON	- <i>Seyhan Milli Eğitim Memuru</i>
İ. Hakkı TOLUNAY	- <i>Eskişehir İlköğretim Müfettişi</i>
E. TOMPKİNS	- <i>Lise ve Orta Okullar Mütahassısı</i>
Ali Doğan TORAN	- <i>Danıştay 5. Daire Başmuavini</i>
Ziya TUĞAL	- <i>Basın, Yayın ve Turizm Genel Md. Şube Md.</i>
Mehmet TUĞRUL	- <i>Yükseköğretim Şube Müdürü Dr.</i>
Eyüp TUNAGİRAY	- <i>Beyoğlu Lisesi Kimya Öğretmeni</i>
Ali TUNCAY	- <i>Tarım Vekâleti Bursa Bölge Ziraat Okulu Md.</i>
Bedrettin TUNCEL	- <i>Ankara DTCF, Prof.</i>
Kerim TUNCER	- <i>Van Merkez Milli Eğitim Memuru</i>

Hasime TURAN	- <i>Manisa Muradiye Bucağı Öğretmeni</i>
Ş. Tekin TUTAK	- <i>Ankara I. Sanat Enstitüsü Türkçe Öğretmeni</i>
İbrahim TÜNGER	- <i>Kayseri Ürgüp Bölgesi Denetmeni</i>
Bekir TÜRK	- <i>Isparta Merkez Cumhuriyet İlkokulu Öğ.</i>
Mücahit TÜRKÖĞLU	- <i>İstanbul Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü</i>
İ. Hakkı ULUDAĞ	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Müsteşar Muavini</i>
Saim ULUDOĞAN	- <i>Sağlık Vekâleti Sağlık İşleri Verem Şubesi Mütahassısı</i>
Faik Reşit UNAT	- <i>Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni</i>
Muvaffak UYANIK	- <i>Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni</i>
Salih Murat UZDİLEK	- <i>İ.T.Ü. Makine Fakültesi Ord. Prof.</i>
Osman UZUN	- <i>Mucur İlçesi Milli Eğitim Memuru</i>
H. Bedrettin ÜLGEN	- <i>İstanbul Beyoğlu Bulgar Ortaokulu Müdür Başyardımcısı</i>
İ. Hakkı ÜLGEN	- <i>Milli Eğitim Vekâleti I. Hukuk Müşaviri</i>
Niyazi ÜLKÜ	- <i>Milli Eğitim Vekâleti Levazım Müdürü</i>
Tahsin ÜNAL	- <i>Ankara Harp Okulu Öğretmeni</i>
Fuat ÜNVER	- <i>Zonguldak Teknik Okulu Müdürü</i>
Hıfzı V. VELİDEDEOĞLU	- <i>İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr.</i>
O. Faruk VERİMER	- <i>İzmir Milli Eğitim Müdürü</i>
İsmail VURAL	- <i>İlköğretim Şube Müdürü</i>
Mahmut VURAL	- <i>Ank. Hasanoğlan Köyü Okulu Başöğretmeni</i>
Nazmi VURAL	- <i>Bolu Milli Eğitim Müdürü</i>
Hikmet YALGIN	- <i>Diş Hekimliği Okulu Müdürü</i>
Âli YALKIN	- <i>Samsun Milli Eğitim Müdürü</i>
İsmail YALMAN	- <i>Ank. Erkek Teknik Öğ. Okulu Fransızca Öğ.</i>
Özdemir YAPRAK	- <i>Hatay İlköğretim Müfettişi</i>
Tevfik YAVUZER	- <i>Kars Cılavuz Köy Enstitüsü Müdürü</i>
Halil YETİŞENER	- <i>Bursa 4 Numaralı Kurs Öğretmeni</i>
Suut Kemal YETKİN	- <i>İlahiyat Fakültesi Dekanı</i>
Hüseyin YILDIRIM	- <i>Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü</i>
Hasan YILMAZ	- <i>Taşköprü Çetmi Köyü Başöğretmeni</i>
Halil Bedii YÖNETKEN	- <i>Devlet Konservatuvarı Kulak Terbiyesi Öğ.</i>
Kadri YÖRÜKOĞLU	- <i>Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı</i>
Ahmet YURTSEVEN	- <i>Ankara Balâ Karakeçili Köyü Öğretmeni</i>
Zeki ZEREN	- <i>İ. Ü. Tıp Fakültesi Anatomi Enstitüsü Prof. Dr.</i>

ZUCKMAYER

- Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni